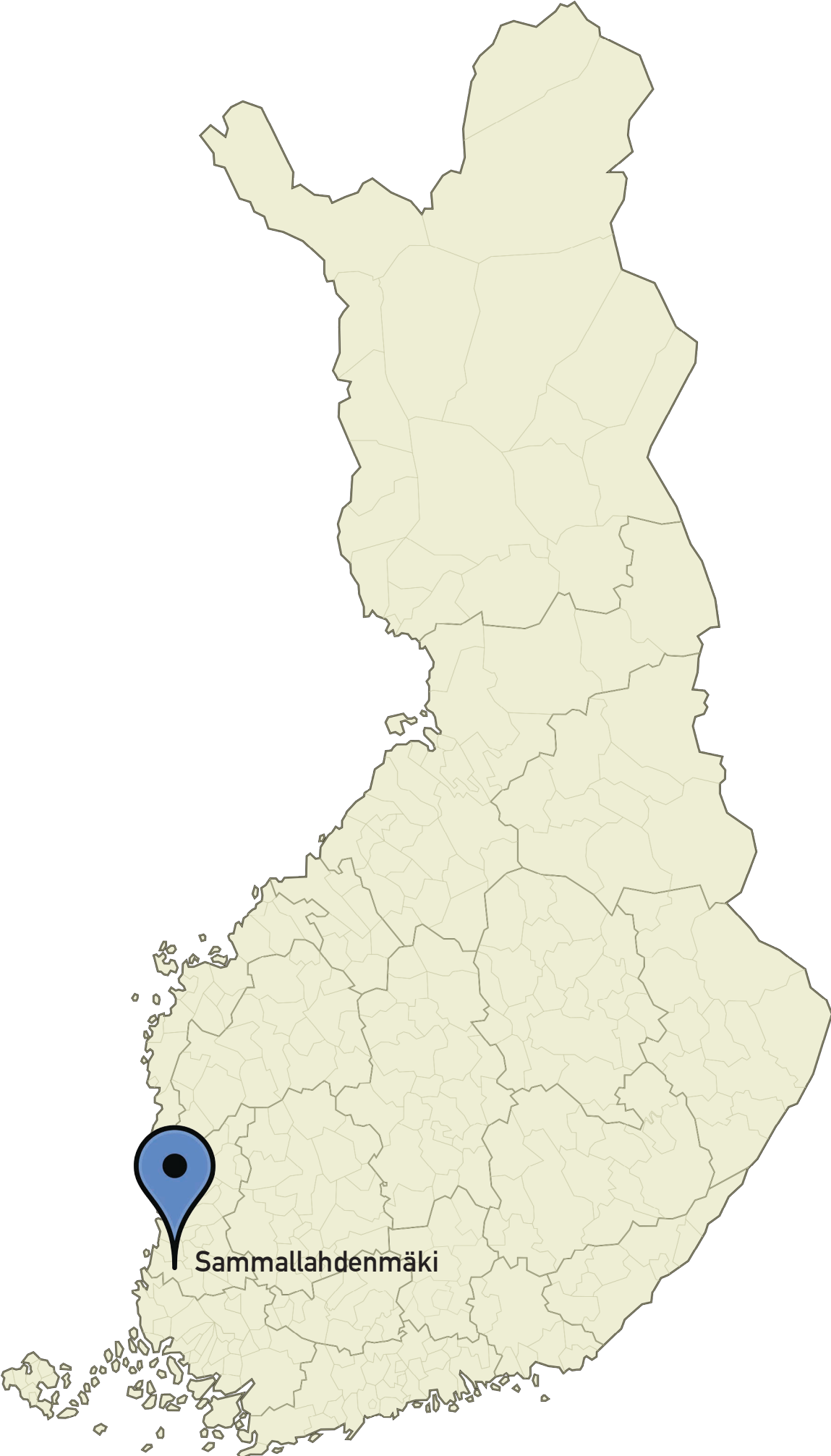

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA

UNESCON MAAILMANPERINTÖKOHDEN
SAMMALLAHDENMÄKI
PRONSSIKAUTINEN HAUTARÖYKKIÖALUE

Sammallahdenmäki

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Taustaa	1
2. Pronssikautinen hautaröykkiöalue Sammallahdenmäki maailmanperintökohteena	2
2.1. Kohteen kuvaus	2
2.2. Sammallahdenmäen nimen tarina	5
2.3. Tutkimushistoria	5
2.4. Sammallahdenmäen maailmanperintöarvot	8
2.5. Outstanding Universal Value (OUV) eli kohteen yleismaailmalliset arvot	10
2.6. Autenttisuus ja eheys	10
3. Hallinto ja resurssit	11
3.1. Kohteen osalliset	11
3.2. Maanomistajat	11
3.3. Hoitokunta	11
3.4. Museovirasto, Satakunnan museo, ELY-keskus	11
3.5. Rauman kaupunki	11
3.6. Kävijät	11
3.7. Käytävissä olevat resurssit	12
3.8. Hoidon ja hallinnon tuloksellisuuden arviointi	13
4. Kohteen suojelun ja käytön nykytilanne	14
4.1. Kohteen suojelu ja hoito	14
4.2. Kohteen hoito muinaisjäännöksenä	14
4.3. Hoidon nykytilanne ja katsaus tulevaisuuteen	14
4.4. Suojelutilanne (Lait, kaavoitus)	15
4.5. Kaavoitus Rauman kaupungissa	15
4.6. Satakunnan maakunnallisesti merkittävät melutasoltaan hiljaiset alueet	15
4.7. Saarnijärvi	16
4.8. Vesistöalueen kehittämisohjelma	16
4.9. Uhkatekijät	16
4.10. Metsätalouden rajoituksista koituvien haittojen minimoiminen	18
5. Vierailu Sammallahdenmäellä	19
5.1. Kävijöiden ja kohteella työskentelevien turvallisuus	20
5.2. Vuoden 2012 kävijätutkimus	20
6. Pitkän aikavälin tavoitteet	21
6.1. Suojelu ja hoito	21
6.2. Kohteen saavutettavuus	21
6.3. Maailmanperintökasvatus	22
6.4. Viestintä	24
6.5. Kestävä kehitys	25
6.6. Tutkimustarpeet ja kestävän tutkimuksen periaatteet	26
7. Lopuksi	27
8. Lähteet	28
Liitteet	29

Huilun pitkä raunio.

1. Johdanto

Sammallahdenmäelle tehtiin ensimmäinen hoito- ja käyttösuunnitelma (management plan) hakuprosessin yhteydessä vuoden 1999 keväällä. Suunnitelma tuli laatia hakuasiakirjojen liitteeksi ICOMOSilta¹ saatujen uusien ohjeiden mukaisesti.

Suunnitelma laadittiin Museoviraston toimesta pitkällä aikataululla. Nykyisin kaikilta kohteilta edellytetään ajantasainen hoito- ja käyttösuunnitelma jo hakuvaiheessa. Varsinaista tarkkaa formaattia ei ole, mutta erilaisia ohjeita ja työn pohjaksi kelpaavia työkaluja tarjoavat myös UNESCO:n julkaisemat raportit ja ohjeistukset.

Hoito- ja käyttösuunnitelman tärkein tavoite on ohjata kohteen suojelua ja käyttöä maailmanperintöarvojen mukaisesti. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa määritellään Sammallahdenmäellä tehtävän maailmanperintötyön tavoitteet, se mitä suojelulla, hoidolla ja kohteen käytöllä tavoitellaan sekä lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteet, joilla näihin tavoitteisiin pyritään.

Vuoden 1999 suunnitelma todettiin paikoin puutteelliseksi ja vanhentuneeksi jo joitain vuosia sitten ja suunnitelman päivittäminen aloitettiin toden teolla vuonna 2008. Myös monelta muulta Suomen kohteelta puuttui tuolloin ajanmukainen hoito- ja käyttösuunnitelma.

Kevättalvella 2010 alkoi Suomen maailmanperintökohteiden yhteinen hoitosuunnitelmakoulu, jonka tarkoituksena oli tukea kohteita suunnitelman valmistelussa. Pyrkimyksenä oli myös varmistaa, että hoitosuunnitelmat ovat rakenteeltaan yhtenäisiä sekä sisällöltään laadukkaita ja vertailukelpoisia. Tavoite oli käyttää maailmanperintökeskuksen julkaisemaa EOH-työkalupakkia (Enhancing Our Heritage Toolkit) suunnitelmatyön pohjana.

Työkalupakki oli esitelty maailmanperintökohteiden managereille tarkoitettussa tapaamisessa Tanskassa huhtikuussa 2009. Työkalupakki on luotu varsinaisesti luonnonperintökohteille, mutta se todettiin soveltuvaksi myös kulttuuriperintö-

kohteille. EOH-työkalupakin lomakkeiden täyttämisen auttoi myös UNESCOlle kevättalvella 2013 tehdyn määräaikaisraportoinnin tekemisessä. EOH-lomakkeet täydentävä tätä hoito- ja käyttösuunnitelmaa ja ne ovat suunnitelman vuosittain päivittyvä osa. Lomakkeiden avulla saatiin laadittua kattavasti arvio hoidon ja käytön nykytilasta. Varsinaista suunnitelmaa päivitetään kausiraportointien yhteydessä tarpeen mukaan, eli noin 5-7 vuoden välein.

Suunnitelman valmistelussa ovat olleet mukana Lapin kunnan palkkaama hanketyöntekijä Ulla Antola, Museovirastosta intendentti Tuula Heikkurinen-Montell, Museoviraston tutkija ja vuoden 2012 alusta Satakunnan museon amanuenssi Leena Koivisto sekä vuoden 2010 alusta Rauman kaupungin edustajana Rauman museon museoamanuenssi Hanna-Leena Salminen.

1.1. Taustaa

UNESCO:n maailmanperintösopimus on yksi maailman tunnetuimpia kansainvälisiä sopimuksia. Se tuli voimaan vuonna 1972. Suomi liittyi sopimukseen vuonna 1987. Suomessa on tällä hetkellä seitsemän maailmanperintökohdetta. Näistä kuusi on kulttuuriperintökohteita ja yksi luonnonperintökohde. Suomessa maailmanperintöasiat kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriön sekä luonnonperintökohteiden osalta ympäristöministeriön alaisuuteen.

Esitys Unescon maailmanperintöluetteloon ehdotettavista Suomen kohteista sekä maailmanperintösopimuksen mukainen aieluettelo hyväksyttiin valtioneuvostossa vuonna 1990. Ehdotus oli valmisteltu Museovirastossa. Aieluettelossa oli mukana Lapin kunnassa sijaitseva pronssikautinen rökkiöalue, josta käytettiin silloin nimeä Huiluvuori.

Matka aieluettelosta oikeaksi maailmanperintökohteeksi oli pitkä ja vaati vuosien valmistelun. Paikkaa kävivät arvioimassa kansainväliset asiantuntijat vuosina 1993 ja 1999. Lisäksi selvitettiin kohteen pohjoismainen ainutlaatuisuus skandinaavisen pronssikulttuurin edustajana. Vuonna 1998 Museovirasto teki varsinaisen esityksen kohteen saamiseksi Unescon Maailmanperintölistalle. Joulukuussa 1999 Marokossa pidetyssä kokouksessa Sammallahdenmäki nimitettiin Suomen ensimmäisenä arkeologisena ja esihistoriallisena kiinteänä muinaisjäänneksi listalle.

¹ ICOMOS International Council of Monuments and Sites on kansainvälinen asiantuntijajärjestö, joka toimii kulttuuriperintökohteiden konservoinnin ja suojelun parissa sekä antaa asiantuntija-apua UNESCOlle kulttuuriperintökohteista.

2. Pronssikautinen hautaröykkiöalue Sammallahtenmäki maailmanperintökohteena

2.1. Kohteen kuvaus

Kivikausi
8600–1500 eKr.

Pronssikausi
1500–500 eKr.

Rautakausi
500 eKr. – 1300 jKr.

Varhaiselta pronssikaudelta alkaen, yli tuhannen vuoden ajan Suomen länsirannikolla Skandinaavisen pronssikulttuurin piirin kuulunut väestö rakensi vainajilleen viimeiseksi leposijaksi kivistä erilaisia röykkiöitä kalliomäkien ja harjanteiden laelle silloisen merenrannan tuntumaan.

Polttohaudattujen vainajien jäänteet aseteltiin kallion pinnalla ja niiden päälle kasattiin näitä erimuotoisia kivröykkiöitä. Nykyisin Rauman kaupunkiin kuuluvan Lapin Kivikylässä Saarnijärven pohjoispuolella sijaitsevalle noin kilometrin mittaiselle kallioharjanteelle rakennettiin näitä hautamuistomerkkejä useita kymmeniä.

Vanhimmat varhaiselta pronssikaudelta olevat haudat sijaitsevat mäen korkeimmalla kohdalla ja tutkituista haudoista nuorin, varhaiselle rautakau-

Yleiskuva alueen pohjoispäästä.

delle ajoittuva matala raunio sijaitsee puolestaan mäen rinteessä alla, lähimpänä Saarnijärveä.

Sammallahdenmäellä on useita erilaisia rökkiötyyppejä: pronssikautisia matalia, pyöreitä pikkurökkiöitä, suuria kekomaisia hiidenkiukaita ja pyöreitä kehärökkiöitä sekä esiroomalaiselle rautakaudelle ajoittuvia matalia enemmän maansekaisia rökkiöitä, joissa on paasiarkkuhautoja. Sammallahdenmäen tunnetuin muinaisjäänös on neliskulmainen rökkiö, ns. Kirkonlaattia, joka on epäsäännöllinen kivistä koottu nelikulmio. Paikan toinen erikoisuus on soikea ja pitkänomainen vallimainen rökkiö ns. Huilun pitkä raunio, jonka muoto on peräkkäisten laajennusten tulosta.

Kaikki suomalaiset ovat osallisina Sammallahdenmäen maailmanperintöarvoista jollain tavalla. Esihistoriallinen kohde edustaa sellaista kaukaisesta vaiheesta Suomen historiassa, jolla ei voi ajatella olevan tiettyjä omistajia nykymaailmassa. Pronssikauden ihmisten jälkeensä jättämät hautarakenteet kertovat jotakin meidän kaikkien yhteisestä historiasta.

Sammallahdenmäen rökkiöalue sijaitsee noin 20 km Raumalta itään. Muinaisjäänöskokonaisuus käsittää 36 pronssi- ja varhaismetallikautista hautarökkiötä 700 m:n matkalla kallioharjanteilla ja kangasmaastossa. Rökkiöalueen länsipuolella avautuu näköala Saarnijärvelle, joka vielä pronssikaudella oli merenlahtena. Varsinaisen maailmanperintöalueen pinta-ala on 36 ha ja suoja-alueen 33,3 ha.

Maailmanperintökohteen suojelu tulee olla taatuna kansallisesti lainsäädännön tai asetusten tasolla ennen listalle valintaa. Sammallahdenmäen kohdalla suojelu perustuu muinaismuistolakiin. Muinaismuistolain perusteella kiinteät muinais-

Paasiarkku Huilun pitkän raunion vieressä rökkiössä.

jäänökset ovat rauhoitettuja. Niiden kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu kajoaminen on kiellettyä.

Turun ja Porin läänin lääninhallitus on vahvistanut Sammallahdenmäen muinaisjäänösalueen ja sen suoja-alueen rajat v. 1993. Rajat määriteltiin tuolloin vastaamaan silloisia vaatimuksia maailmanperintökohteen ja suoja-alueen (buffer zone) rajoista. Nykyisin suojelupäätöksestä vastaa Varsinais-Suomen Elinkeino-, Liikenne- ja Ympäristökeskus (ELY-keskus). Lain suojelua voidaan täydentää kaavoituksen keinoin.

Sijaintitiedot
Peruskartta 1134 01 Lappi

P: 6787138

P (YKJ): 6789987

Lat (ETRS89/WGS84): 61,11767375°

Lat (ETRS89/WGS84): 61° 7,0604'

Lat (ETRS89/WGS84): 61° 7' 3,6255''

Z/m.mpy alin: 20,00 Z/m.mpy ylin: 45,00

I: 218665

I (YKJ): 3218722

Lon (ETRS89/WGS84): 21,77516870°

Lon (ETRS89/WGS84): 21° 46,5101'

Lon (ETRS89/WGS84): 21° 46' 30,6073''

Lähde: Museoviraston ylläpitämä muinaisjäänösrekisteri

22-486800

22-486800

6778800

6778800

BRONZE AGE BURIAL SITE OF SAMMALLAHDENMÄKI

RAUMA (FINLAND)

Area of the World heritage property (32 ha)

Buffer zone of the World heritage property (54 ha)

1:10 000
ETRS-GK22

0 250 m

22-486800

22-486800

*Sammallahdenmäen pronssikautinen hautaröykkiöalue:
maailmanperintöalueen ja suoja-alueen rajaus.*

2.2. Sammallahdenmäen nimen tarina

Röykkiöalue tunnettiin arkeologien keskuudessa pitkään Huiluvuorena. Nimi juontuu ilmeisesti vuodelta 1891, jolloin raumalainen opettaja ja tunnettu arkeologian harrastaja Volter Högman teki muinaisjäännösten inventointia mm. Lapissa. Hän kuvailee kertomuksessaan Huilun talon takana sijaitsevalla kalliolla, ”vuorella”, olevia hiidenkiukaita ja erikoista, paikallisten Kirkonlaattiaksi kutsumaa kivirakennetta.

Paikkakunnalla Huiluvuori-nimi oli kuitenkin tuntematon ja tästä syystä Lapin Kotiseutu- ja museoyhdistys esitti, että röykkiöaluetta kutsuttaisiin paikkakunnalla käytössä olleiden nimien mukaisesti joko Kirkonlaattiankallioksi tai Sammallahdenmäeksi. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimitoimiston lausunnossa vuodelta 1991 suositeltiin käytettäväksi nimiä Sammallahdenmäki ja/tai Kirkonlaattia. Perusteena olivat Lapissa suoritettujen paikannimikeräyksen tulokset.

Museovirasto päätyi käyttämään koko laajasta röykkiöalueesta nimeä Sammallahdenmäki, Kirkonlaattia-nimi jäi kuitenkin elämään alueella keskeisellä paikalla sijaitsevan ja rakenteeltaan poikkeuksellisen röykkiön nimenä.

2.3. Tutkimushistoria

Sammallahdenmäellä on yli 100 vuotta kestänyt arkeologinen tutkimushistoria. Tutkijoiden kiinnostuksen lisäksi myös paikallinen väestö on kokenut Sammallahdenmäen kiehtovaksi ja mäellä oleviin erikoisiin röykkiöihin liittyy paikallista perimätietoa.

Sammallahdenmäestä kertoi ensimmäisen kerran muinaistieteellisessä yhteydessä Kustaa Killinen vuonna 1880 ilmestyneessä teoksessaan Kiinteitä muinaisjäännöksiä Ulvilan Kihlakunnasta. Killinen kertoo teoksessaan yhdeksästätoista hiittenkiukaasta Kivikylän takana Saarnijärven rannalla.

Vuosikymmen myöhemmin Rauman seminaarin opettaja ja harrastaja-arkeologi Volter Högman kiinnostui Lapin muinaisjäännöksistä. Högman suoritti alueen ensimmäisen kiinteiden muinaisjäännösten inventoinnin vuonna 1891 ja tässä yhdessä Högman myös tutki Kirkonlaattian ja Huilun pitkän raunion. Näiden lisäksi Högman kaivoi myös kaksi muuta röykkiötä, löytämättä kuitenkaan omien sanojensa mukaan mitään muuta kuin luunmuruja.

1960-luvulla Lapin kiinteät muinaisjäännökset inventoi Matti Linkola. Tarkemmin Sammallahden-

Huilun pitkä raunio vuonna 1911. Kuva Museovirasto Aarne Europaeus.

mäen rökkiöt kartoitettiin vuonna 1990 Museoviraston tutkijan Päivi Kankkusen toimesta.

Maailmanperintölistalle nimittämisen jälkeen pidettiin tärkeänä, että kohteella suoritetaan lisää tutkimuksia hyödyntäen nykyaikaisia menetelmiä. Museovirasto laati talvella 2001 Sammallahdenmäen maailmanperintökohteen käytön kehittämistä varten tutkimussuunnitelman vuoksi 2002–2004 koskien koko Lapin kunnan asutushistoriaa. Sammallahdenmäen käytön kehittämisshanke aloitettiin esihistoriallisten kiinteiden muinaisjäännösten inventoinnilla ja asutushistorian selvittämisellä. Inventoinnissa keskityttiin Lapin kunnan pohjoisosiin painopistealueena Kivikylä ja Saarnijärven ympäristö. Tutkimukset rahoitti Satakunnan TE-keskus.

Vuonna 2002 tutkittiin Sammallahdenmäellä kaikkiaan kahdeksan alueen 36 rökkiöstä ja seuraavina kahtena kesänä tutkittiin inventoinnissa läheltä rökkiöaluetta löydettyä asuinpaikkaa. Tutkimukset toteutettiin osittain yleisötapahtumina niin, että halukkaat matkailijat ja koululaiset saattoivat osallistua kaivamiseen.

Kuudesta rökkiöstä löytyi palanutta ihmisen luuta, joten rökkiöihin on tehty polttohautauksia. Yhden rökkiön sisällä oli kaksi kivipaasista tehtyä

arkkua. Paasiarkullisesta haudasta löytyi luiden lisäksi pronssisen sarjarannerenkaan katkelma.

Palaneista luista tehtyjen radiohiiliajoitusten mukaan kallion korkeimmalla kohdalla olevat hautarökkiöt voidaan ajoittaa ajanjaksolle noin 1300–1000 eKr. Näitä selvästi alempana sijaitseva paasiarkkurökkiö on tutkituista rökkiöistä nuorin ja ajoittuu vuosiin 170 eKr.–82 jKr. Tämä sopii hyvin haudasta löydetyn pronssisen sarjarannerenkaan katkelman ajoitukseen.

Kesinä 2003—2004 tutkittiin Sammallahdenmäen rökkiöalueen eteläpuolella sijaitsevaa asuinpaikkaa, joka on radiohiiliajoitusten mukaan samanai-kainen nuorimpien hautoja kanssa. Tutkimuksissa asuinpaikalta löydettiin saviasianpaloja, palaneita eläinten luita, vähän pronssia ja joitakin hiottujen kiviesineiden katkelmia. Tulisijanjäännöksistä löydettiin muutamia palaneita ohranjyviä. Lisäksi asuinpaikalta tutkittiin useita pystypaaluunjalkia, jotka liittyvät paikalla olleeseen taloon.

Vuosina 2005 - 2006 toteutettiin Satakunnan TE-keskuksen rahoittama jatkohanke, jonka tavoitteena oli kerätä Lapin menneisyydestä monialaista tietoa käytettäväksi Sammallahdenmäen kehittämisessä monipuoliseksi nähtävyyksi- ja opetuskohteeksi. Tavoite toteutettiin toisaalta arke-

Vapaaehtoisia osallistui vuoden 2002 kaivauksille runsaasti. Kaivauksia esiteltiin myös koululaisryhmille ja muille kävijöille aktiivisesti, kuvassa Lapin koulun 5. luokka tutustumassa kaivauksiin.

*Vuonna 2002 tutkitun röykkiön 11 pohjatasossa sisäiset kivikehät muodostavat spiraalin.
Kuva Eeva Raike, Museovirasto*

ologisista kaivauksista, joilla selvitettiin pronssikauden asuinpaikkoihin liittyvää problematiikkaa ja asutusjatkuvuutta rautakaudella. Lisäksi vanhojen karttojen, arkistolähteiden ja nimistön tutkimuksella selvitettiin myöhempää asutushistoriaa Sammallahdenmäen ympäristön kylissä. Asutus- ja viljelyshistorian selvittämiseksi teetettiin Joensuun yliopistolla siitepölyanalyyskejä. Muinaismaiseman ja siinä tapahtuneiden muutoksien havainnollistamiseksi teetettiin Muuritutkimuskyllä maisemamallinnoksia. Näitä tuloksia ei kuitenkaan ole täysipainoisesti hyödynnetty vielä tähän päivään mennessä.

Tutkimusten aikana koululaisille, kuntalaisille ja matkailijoille on järjestetty opastettuja tutustumiskierroksia kaivausalueille. Tutkimusten tuloksista on kerrottu Lapissa järjestetyillä yleisöluennoilla sekä opastuskeskus Pyörnillä toteutetuissa näyttelyissä sekä Sammallahdenmäen maailmanperintökohteen www-sivuilla.

Turun yliopiston kulttuurintutkimuksen ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma on käyttänyt Sammallahdenmäen maailmanperintökohtetta kenttätutkimusalueena ja mm. laatinut alueelle mai-

semanhoitosuunnitelman. Yhteistyö Sammallahdenmäellä eri tutkimus- ja oppilaitosten kanssa on maailmanperintöaatteen hengen mukaista ja sitä pyritään edistämään.

Rauman kaupunki hallinnoi ympäristötoimen kautta vuosina 2010-2013 ”Kahden ajan maailmanperinnöt” -hanketta. Hankkeen rahoitti ELY-keskus EU-rahoituksen turvin. Hankkeessa teetettiin Sammallahdenmäellä pieneliöselvitys sekä pohdittiin uusien matkailureittien sijoittumista Rauman kahden maailmanperintökohteen välille. Lisäksi hankkeessa selvitettiin matkailunäköalasta maailmanperintökeskuksen perustamista ja sijaintia Raumalla.

Museoviraston hoitokohteena Sammallahdenmäki on ollut vuodesta 1995 asti. Hoitoa esitellään tarkemmin luvussa 6.1. Suojelu ja hoito. Mäelle on tehty reittiopastein varustettu polku, jota ylläpidetään vuosittain. Polun varrelta löytyvät röykkiöistä erikoisimmat, Kirkonlaattia ja Huilun pitkäraunio, sekä näiden lisäksi noin 20 muuta röykkiötä. Mäeltä löytyy myös kaksi varsinaista opastetualua, jotka sijaitsevat paikoitusalueiden yhteydessä.

2.4. Sammallahdenmäen maailmanperintöarvot

Tämän hoito- ja käyttösuunnitelman tärkein tavoite on määrittellä kohteen keskeisimmät arvot sekä niiden säilyttämiseen liittyvät tavoitteet lähivuosien ajaksi. Sammallahdenmäen maailmanperintöarvot kiteytyvät valintakriteereihin. Kohde valittiin UNESCO:n maailmanperintölistalle valintakriteerien¹ (III) ja (IV) perusteella.

Kriteereiden muotoilu on muuttunut vuosien aikana jonkin verran. Nimeämisaikana kriteeri (III) oli ainutlaatuinen tai ainakin erittäin harvainen todiste hävinneestä kulttuurista ja kriteeri (IV) tärkeää historiallista vaihetta edustava rakenteellinen tai arkkitehtoninen kokonaisuus. Perustelut olivat seuraavat: Röykkiökalmisto on poikkeuksellinen todiste Skandinaavisen pronssikulttuurin aikaisesta yhteiskunnasta (kriteeri III) ja huomattava esimerkki skandinaavisen pronssikulttuurin hautausmaista (kriteeri IV). Nämä muodostavat kohteen maailmanperintöarvot.

Valinnan yhteydessä huomiota kiinnitettiin myös siihen, että tällaisen ei-monumentaalista rakentamista edustavan kohteen valinta sopii voimassa olevan maailmanlaajuisen strategian linjauksiin, joilla tähdätään eri kohdetyyppien määrän tasapainottamiseen ja myös kohteiden alueellisen ja kauman tasapainottamiseen. Sammallahdenmäen autenttisuus ja eheys arvioitiin valintaprosessin aikana erittäin korkeatasoisiksi. Erityisesti näiden seikkojen säilymisen turvaaminen liittyy kiinteästi myös muihin kuin kohteen varsinaisiin maailmanperintöarvoihin.

Alla esitellään kohteen arvot ja niihin liittyvät säilyttämiseen tähtäävät tavoitteet. (EOH työkalupakin työkalu 1). Kohteen maailmanperintöarvot kiteytyvät kulttuuriarvoihin, mutta muut arvot kuten luonto-, koulutus- ja sivistykselliset tukevat omalta osaltaan maailmanperintöarvojen säilymistä.

Sammallahdenmäkeen liittyy merkittäviä luontoarvoja. Luontoarvoilla on tärkeä osa kohteen eheyttä ja autenttisuutta arvioitaessa. Tähän kiin-

nitettiin huomiota myös ICOMOSin kohteen arvioinnissa nimeämisprosessin yhteydessä. Luontoarvot tukevat keskeisesti kulttuuriarvojen, kuten maisemaan liittyvien arvojen säilymistä. Lisäksi kohteella on taloudellisia arvoja, lähinnä yksityisten maanomistajien metsäomistusten muodossa.

Kohteella voisi olla taloudellista merkitystä myös käyntikohteenä, tämä voi tulevaisuudessa olla nimenomaan kasvava ala kulttuurimatkailun lisääntyessä. Yhteiskunnalliset arvot voi tiivistää ajatukseen paikallisidentiteetistä. Koulutuksellisia ja sivistyksellisiä arvoja kohde tarjoaa kaikille kävijöille kertomalla historian eri vaiheista, uskonnosta ja siihen liittyvistä rituaaleista. Merkittävässä asemassa on kouluille suunnattu maailmanperintö- tai kulttuuriperintökasvatus.

Erosion systemaattinen tarkastelu alkoi vuonna 2008. Tuolloin valittiin ja merkittiin maastoon tietyt pisteet, joissa polkujen levenemistä tarkkaillaan. Vuonna 2011 ei huomattu suuria muutoksia tarkastelupisteillä. Tarkastuksessa todettiin tuolloin, että maastomerkinnot tulee tehdä uudestaan mahdollisimman pian, sillä ne olivat kuluneet paikoin lähes huomaamattomiksi.

¹ Vuonna 2010 voimassa olevat kriteerit puolestaan on muotoiltu seuraavasti: (III) ainutlaatuinen tai poikkeuksellinen todiste olevasta tai jo kadonneesta kulttuurisesta traditiosta tai ihmisryhmästä (IV) erinomainen esimerkki tietyn tyyppisestä rakennuksesta, arkkitehtonisesta tai teknologisesta kokonaisuudesta tai maisemasta, joka kuvaa merkittävää vaihetta tai vaiheita ihmiskunnan historiassa.

Arvot

KULTTUURISET ARVOT

- Röykkiökalmisto on poikkeuksellinen todiste Skandinaavisen pronssikulttuurin aikaisesta yhteiskunnasta ja huomattava esimerkki skandinaavisen pronssikulttuurin hautautavoista
- Kohteen luonne ja eheys tekevät siitä arvokkaan lähteen pronssikauden sosiaaliseen käyttäytymiseen keskittyvälle tutkimukselle
- Maisemallinen kokonaisuus

BIODIVERSITEETTIARVOT

- luonnonsuojelualue
- kansallisesti merkittävä lintujensuojelualue lähialueella

MUUT LUONNONARVOT

- Arvokas kallioalue
- Alue on määritelty hiljaisuuden keitaaksi Safakunnassa

TALOUDELLISET ARVOT

- Maanomistajille metsäomistusten muodossa.
- Mahdollisesti yksityisille yrittäjille, joiden tarjoamat palvelut linkittyvät kohteeseen jollain tavalla.
- UNESCO:n maailmanperintöstatus toimii matkailussa vetovoimatekijänä, joten suorat ja kerrannaisvaikutukset koko seudulle yhdessä Vanhan Rauman maailmanperintökohteen kanssa ovat jo nyt suuret, tulevaisuudessa mahdollisesti merkittävät koko Safakunnalle.

KOULUTUKSELLISET/SIVISTYKSELLISET ARVOT

- Välittää tietoa historian eri vaiheista; kulttuurista, luonnosta, uskonnosta ja siihen liittyvistä rituaaleista
- Maailmanperintökasvatus; kotiseutu-, historia- ja kulttuuriperintökasvatus

MUUT YHTEISKUNNALLISET ARVOT

- Paikallisidentiteetti ja sen vahvistaminen

Kohteeseen liitetyt arvot nivoutuvat yhteen. Jotta saamme parhaalla mahdollisella tavalla säilytettyä tärkeimmät maailmanperintöarvot, tulee kiinnittää huomiota myös muiden arvojen säilymiseen.

Tavoitteet

KULTTUURIARVOIHIN LIITTYVÄT TAVOITTEET

- Kohteen ja sen lähiympäristön suojeleminen ja säilyttäminen mahdollisimman alkuperäisenä.
- Maailmanperintökohteeseen liittyvät arvot ja faktatieto pyritään välittämään kaikille kävijöille sekä erilaisia informaatiokanavia käyttäen myös muille kiinnostuneille.
- Kohteen luonto on osa tärkeäksi määriteltyä eheää ja koskemattomaa maisemaa.

LUONTOARVOIHIN LIITTYVÄT TAVOITTEET

- Huolehditaan myös kohteen luonnon säilymisestä nykytilassaan.
- Kävijähallinnan kehittäminen: hallittu kohteella liikkuminen vain opastettuja polkuja pitkin.
- Kulumista ja polkujen levenemistä tarkkaillaan vuosittain, tästä muistiinpanot Rauman museossa.

TALOUDELLISIIN ARVOIHIN LIITTYVÄT TAVOITTEET

- Metsäomistusten arvon säilyttäminen: Ajantasainen metsäsuunnitelma.
- Kohteen matkailukäytön kehittäminen arvojen mukaisella tavalla.

KOULUTUKSELLISIIN/SIVISTYKSELLISIIN ARVOIHIN LIITTYVÄT TAVOITTEET

- Kävijäpalveluiden kehittäminen: viestinnän, kuten opasteiden kehittäminen, myös sisäisen viestinnän kehittäminen.
- Tiedon jakaminen maailmanperinnöstä ja kohteeseen liitetyistä yleismaailmallisista arvoista edesauttaa kohteen säilymistä tulevaisuudessa.
- Opaskoulutuksen kehittäminen
- Kouluille suuntautuvan toiminnan kehittäminen.

YHTEISKUNNALLISIIN ARVOIHIN LIITTYVÄT TAVOITTEET

- Hallinto ja hoito tähtäävät hyvään yhteistyöhön maanomistajien ja muiden paikallisten osallisten kanssa. Asukaskyselyn tekeminen.

Tulevaisuudessa tulee tasaisin väliajoin arvioida miten arvojen suojeeluun tähtäävissä toimenpiteissä on onnistuttu. Kohteelle on luotu fämän hoitosuunnitelman tekemisen yhteydessä ensimmäinen toimenpidesuunnitelma, vähintään kerran vuodessa tulee tarkastella miten toimenpiteiden suorittamisessa on edistytty.

2.5. Outstanding Universal Value (OUV) eli kohteen yleismaailmalliset arvot

Liitteenä UNESCO:n maailmanperintökeskuksen kokouksessa vuonna 2014 hyväksytty OUV englanniksi.

Sammallahdenmäen tärkeimmät arvot on tiivistetty vuonna 2011 kirjoitettuun retrospektiiviseen lausuntoon kohteen yleismaailmallisista arvoista (Retrospective Statement of Universal Values eli OUV).

Vaikka Sammallahdenmäen kohdalla yleismaailmallisten arvojen julistus kirjoitettiin vasta jälkikäteen, sen tuli perustua niihin arvoihin ja seikkoihin, joiden perusteella kohde on maailmanperintölis-talle valittu. Nykyisin listalle esitettävien kohteiden tulee laatia OUV jo hakuasiakirjojen liitteeksi, aiemmin hyväksytyt kohteet ovat tehneet omat OUV-lausuntonsa vuosien 2010 ja 2011 aikana.

Suomen osalta Sammallahdenmäen OUV hyväksyttiin kesän 2014 Maailmanperintökomitean kokouksessa.

2.6. Autenttisuus ja eheys

Maailmanperintökohteeksi haluavalla tulee olla ainutlaatuisia yleismaailmallista arvoa. Sen lisäksi kohteen tulee täyttää vaatimukset autenttisuudesta ja eheydestä. Vuodelta 1994 olevan Naran dokumentin mukaan erityisesti autenttisuus on kulttuurisidonnainen arvo eikä sitä voida mitata muutamilla yleismaailmallisilla kriteereillä. Sitä voidaan kuitenkin tarkastella eri näkökulmista: suunnittelu, materiaalit, työmenetelmät, sijainti ja

ympäristö. Eheydellä tarkoitetaan sitä, että kohde on riittävän laaja, yhtenäinen ja kokonaisuudessaan riittävän hyvin säilynyt, jotta kaikki maailmanperintöarvojen keskeiset elementit sisältyvät siihen.

Sammallahdenmäen autenttisuus on korkealla tasolla sekä yksittäisten hautojen että ympäröivän luonnonmaiseman suhteen. Autenttisuuteen katsotaan nykyään kuuluvan myös historiallinen kerrostuneisuus. Sammallahdenmäen kohdalla esimerkiksi hautojen ryöstäminen aiemmin tai 1800-luvun lopulta alkaen tehdyt arkeologiset tutkimukset eivät ole tuhonneet kohteen autenttisuutta, vaan nämä vaiheet kuuluvat kohteen historialliseen kerrostuneisuuteen.

ICOMOSin asiantuntijalausunnossa Professori John Coles toteaa, että kohteen kokonainen luonne sekä eheys erityisesti ympäristön suhteen tekevät Sammallahdenmäestä mittaamattoman arvokkaan lähteen tulevalle pronssikauden sosiaaliseen käyttäytymiseen keskittyvälle tutkimukselle. Jo siis tähän lausuntoon sisältyy ajatus kohteen tutkimuspotentiaalista.

Arkeologisten kohteiden tutkiminen on aina jossain määrin jotakin alkuperäistä tuhoavaa. Mutta esimerkiksi tässä tapauksessa katsotaan, että restaurointi ja rekonstruointi jäävät hyväksyttävälle tasolle, koska röykkiöt ennallistetaan tutkimusten jälkeen mahdollisimman samankaltaisiksi kuin tutkimuksia ennen käyttäen nimenomaan röykkiössä alun perin olleita kiviä. Kohteen tutkimuspotentiaalia tarkastellaan lähemmin luvussa 6.6. Tutkimustarpeet ja kestävä tutkimuksen periaatteet.

3. Hallinto ja resurssit

3.1. Kohteen osalliset

Kohteen osallisiksi on määritelty kaikki kohteseen jollain tavalla liittyvät tahot: Osallisia ovat maanomistajat, hoitokunta, paikalliset asukkaat, palvelujen tuottajat, Rauman kaupunki sekä kävijät.

Kaikki osallisryhmiä pitäisi yrittää aktivoida osallistumaan aktiivisemmin kohteen asioiden hoitoon, ainakin osallistumaan hoitokunnan kokouksiin säännöllisesti sillä suurin osa osallisryhmistä on edustettuna myös hoitokunnassa.

Hoitokunnan kokouksiin osallistuu pääsääntöisesti tiettyjen tahojen edustajat, jotka muutenkin toimivat kohteessa aktiivisesti. Näin ollen myös heidän vaikutusvaltansa kohteen asioiden hoitamisessa korostuu. Muiden tahojen aktivoiminen sekä mahdollisten uusien toimijoiden löytäminen ovat tärkeimpiä tulevaisuuden tavoitteita.

3.2. Maanomistajat

Sammallahdenmäen muinaisjäännoäsalue suoja-alueineen on kokonaan yksityisessä omistuksessa. Muinaismuistolaki omalta osaltaan vastaa kohteen suojelusta, mutta erikseen on laadittu myös sopimus maailmanperintö- ja suoja-alueen käytöstä. Sopimuksella on haluttu selkeyttää maailmanperintökohteeseen liittyviä käytäntöjä ja toimenpiteitä ja samalla turvata maanomistajan vaikutusmahdollisuudet.

Sopimukset on laadittu vuosien 2010 ja 2011 aikana kaikkien silloisten maanomistajien kanssa. Pieneksi ongelmaksi on muodostunut omistajuuden vaihdosilanteet, tieto ei ole silloin välttämättä kulkenut vanhalta omistajalta uudelle, ja toisaalta Museoviraston puolelta tilannetta on mahdotonta seurata ajantasaisesti.

Tulevaisuudessa tilannetta täytyy pitää silmällä tasaisin väliajoin. Rauman kaupungin tehtävä on tulevaisuudessa pitää maanomistajatiedot ajan tasalla, sekä huolehtia tiedon kulkemisesta uudelle maanomistajalle maailmanperintöön liittyvistä velvoitteista ja oikeuksista, sekä pitää maanomistajasopimukset ajan tasalla.

3.3. Hoitokunta

Sammallahdenmäelle perustettiin v. 2006 hoitokunta. Hoitokunta on kokoontunut tarpeen mukaan 1-2 kertaa vuodessa. Hoitokunnan tärkein tehtävä on toimia yhteistyöelimenä kaikkien kohteeseen jollain tavalla osallisena olevien tahojen kanssa.

Hoitokunnassa on edustus seuraavilta tahoilta:

- Museovirasto
- Satakunnan museo
- Rauman kaupunki
- Varsinais-Suomen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Metsänhoitoyhdistys Lounametsä ry (ent. Mhy Länsimetsä, yhdistyivät v. 2014 alusta)
- Maanomistajat
- Perinneyhdistys Keritys ry

3.4. Museovirasto, Satakunnan museo, ELY-keskus

Museovirasto vastaa kohteen maisemanhoidosta pitämällä yllä kohteen opaste- ja polkuverkostoa, sekä vastaamalla kohteen suojelukysymyksistä yhdessä Satakunnan museon kanssa. Maanomistajasopimusten ajantasaisuus on yksi tärkeitä lähitulevaisuuden tavoitteita. Myös ELY-keskuksen rooli kohteen osallisena liittyy suojelukysymyksiin. Viranomaiset ovat edustettuina hoitokunnassa.

3.5. Rauman kaupunki

Rauman kaupungilla on tällä hetkellä päävastuu kohteen käytännön asioiden, kuten UNESCO:n velvoitteiden hoitamisesta, mutta myös kohteen kävijäpalvelut ja niiden kehittäminen kuuluvat kaupungin vastuulle. Kaupungin edustaja toimii hoitokunnan puheenjohtajana ja sihteerinä.

3.6. Kävijät

Kohteen kävijämäärät ovat kasvaneet maailmanperintöstatuksen myöntämisen jälkeen moninkertaisiksi muutamasta sadasta noin 7000-8000 kävijään vuodessa. Kävijät ovat kohteen tärkein sidosryhmä, yksi maailmanperintösopimuksen tärkeimmistä tavoitteista on nimenomaan kulttuurimatkailun edistäminen. Vaikka kasvavat kävijämäärät tuovat kohteisiin myös uhkatekijöitä ja haittoja, on kohteen helppo saavutettavuus sekä oikean tiedon välittäminen kävijöille yksi tämän hetkisen toiminnan tärkeimmistä tavoitteista. Kä-

vijät¹ tulee huomioida kaikissa kohdetta koskevis-
sa päätösprosesseissa.

Osallistumisen aktivoiminen: Sammallahdenmä-
estä tulisi kehittää Rauman seudun ja Safakunnan
yhteinen asia.

3.7. Käytävissä olevat resurssit

Työtä tehdään tällä hetkellä pienillä aineellisilla
resursseilla, tietoa ja taitoa toisaalta on. Kohteen
asioiden parissa työskentelevä henkilöstö on hyvin
koulutettua sekä omaa myös hyvän kokemuksen.
Nykyisiä henkilöstökuluja on vaikea laskea suo-
raan, mutta virkatyönä kohteen asioita hoitaa tällä
hetkellä yksi henkilö Rauman kaupungilta osana
museoamanuenssin toimenkuvaa. Lisäksi useim-
pina vuosina, poikkeuksena kesä 2013 on Rauman
kaupunki palkannut kohteelle kesäoppaan yhden
kuukauden ajaksi. Museoviraston ja Safakunnan
museon virkamiehet hoitavat omien virkatehtä-
viensä puitteissa Sammallahdenmäkeen liittyviä
asioita, lähinnä suojelu- ja hoitokysymyksiä.

Kohteella ei ole tällä hetkellä omaa budjettia Rau-
man kaupungin talousarviossa. Kohteeseen liit-
tyviä menoja ja tuloja voidaan kuitenkin seurata
oman toimintanumeron kautta. Kohteen toimin-
tojen rahoituksessa korostuu erilaiset avustuk-
set. Vuodesta 2004 on voitu hakea Museoviraston
myöntämää opetus- ja kulttuuriministeriön budje-
tista tulevaa ns. maailmanperintöavustusta.

Lapin kunnan ja Rauman kaupungin vuonna 2009
tapahtuneen kuntaliitoksen jälkeen ensimmäiset
vuodet menivät kohteen hallintoasioiden opette-
luun ja todellisten tarpeiden miettimiseen. Kuiten-
kin myös näinä vuosina saatiin aikaan konkreetti-
sia tuloksia viemällä osin loppuun jo Lapin kunnan
aikana aloitettuja hankkeita, sekä esimerkiksi uu-
distamalla kohteen esitemateriaali. Nykyisin koh-
teen asioista vastaava henkilö on työskennellyt
tehtävässä vuoden 2010 alusta lähtien. Toiminto-
jen suunnittelu on vaikeata, koska kohteella ei ole
kiinteää omaa budjettia. Tällä hetkellä kaikki ke-
hittävä toiminta voidaan toteuttaa vain ulkopuoli-
sen rahoituksen turvin.

Varsinaiseen suojeluun ja säilyttämiseen Sam-
mallahdenmäellä ei tarvita isoja investointeja ny-
kytilanteessa, jossa valtio pääosin vastaa hoidon

kustannuksista virkatyönä ja työllistämisvelvoit-
teiden kautta. Lisäksi on voitu hakea maailmanpe-
rintöavustuksia kohteen arvoja kunnioittavan met-
sänhoidon toteuttamiseen.

Tulevaisuus on kuitenkin epävarma. Museovi-
raston budjettileikkausten ja toiminnan paino-
pisteiden muuttumisesta johtuen 20 vuotta sitten
aloitettu muinaisjäännösalueen maisemanhoito
kohteella uhkaa loppua. Kohteen hoidosta tuleekin
keskustella laajemmin.

Hoidon ja suojelun todelliset tarpeet tulee kartoit-
taa mahdollisimman pian sekä laatia kirjallinen
pidemmän tähtäimen suunnitelma, jotta mahdol-
lisen muuttuneen tilanteen jälkeen hoidon toteut-
tamiseen ei tule katkosta. Muinaisjäännösalueen
maisemanhoito Museoviraston toimesta on mah-
dollista vuonna 2015, mutta jatkosta tulisi neuvo-
tella mahdollisimman pian.

Sammallahdenmäen kohdalla opastustoiminta on
yksi kohteen haasteista. On monta vaihtoehtoa mi-
ten kohteen opastustoiminta voidaan toteuttaa. Sam-
mallahdenmäelle tarvittaisiin oma pääopas, ja sen
lisäksi touko-elokuun ajaksi kaksi kesäopasta.

Molemmilla Rauman maailmanperintökohteilla
tulisi olla oma budjetti. Rahoituksen perusosa tu-
lisi olla turvattu vuodesta toiseen, jotta kohteiden
käytön ja siitä saatavan hyödyn kehittäminen on-
nistuisi. Tarpeiden selkeämpi kartoitus ja tavoittei-
den asettaminen molempien kohteiden osalta tu-
lisi tehdä välittömästi. Raumalla pitää luoda myös
oma selkeä visio siitä minkälaisessa roolissa
maailmanperintökohteet kaupungin tavoitemieli-
kuvan luomisessa ovat. Kun tämä visio on luotu,
tulee kaupungin oma toiminta mukauttaa siihen.

Satakuntaliiton johdolla laaditussa Satakunnan
matkailun tavoite- ja toimintasuunnitelmassa
vuodelta 2012 maailmanperintökohteet on nos-
tettu Satakunnan markkinoinnin kärkituotteiden
ja maakunnan erottautumistekijöiden joukkoon.
Maailmanperintökohteiden katsotaan olevan mer-
kittäviä matkailun vetovoimatekijöitä ja erityisesti
niitä tulisi korostaa myös ulkomaille suuntautu-
vassa matkailumarkkinoinnissa.

Kohteiden mahdollisesti tuoman taloudellisen ja
varsinkin mielikuvallisen hyödyn saamiseksi laa-
dittavan selvityksen tulisi olla niin selkeä ja rea-
listinen, että siihen on helppo sitouttaa sekä virka-
miehet että erityisesti luottamushenkilöt.

1 Kävijöiden roolia kohteella esitellään tarkemmin
luvussa 5. Vierailu Sammallahdenmäellä.

Tulevaisuudessa pyritään vaikuttamaan aktiivisesti siihen, että Rauman molempien maailmanperintökohteiden kohteiden todelliset tarpeet kartoitetaan ja luodaan toimintaohjelma, jolla mahdollisiin puutteisiin tartutaan.

3.8. Hoidon ja hallinnon tuloksellisuuden arviointi

Hoidon ja hallinnon tuloksellisuutta voidaan mitata usealla eri mittarilla. EOH Työkalujen avulla on Sammallahdenmäelle valittu useita mittareita, joilla toiminnan tehokkuutta mitataan. Näiden indikaattoreiden numeerista määrää tarkastellaan vuosittain:

- vuotuinen kävijämäärä
- opastettujen kierrosten määrä (henkilömäärä opastuksilla)
- hoitokunnan kokoukset
- talous
- rahoitus (Rauman kaupunki, budjettirahoitus)
- avustukset (maailmanperintöavustus)
- mediaseuranta
- paikallismedia
- valtakunnalliset lehdet
- www-sivuilla käynnit
- sosiaalinen media (oma aktiivisuus)
- sosiaalisen median tykkääjät ja kommentoinnit

Lisäksi on valittu neljä erilaista, eri tavoin mitattavaa indikaattoria, joihin hallinnon ja hoidon keinoin pyritään vaikuttamaan. Ne ovat osittain päällekkäisiä edellisten kanssa. Indikaattoreiden tarkasteleminen aloitetaan vuonna 2014, mutta sitä voidaan tehdä takautuvasti ainakin vuoteen 2010 asti, jolloin toinenkin elektroninen kävijälaskuri otettiin käyttöön.

1. Röykkiöiden kunnan seuraaminen
2. Opastetuille kierroksille osallistuneiden määrä:
Kävijämäärien jatkuva kasvattaminen ei ole tavoitteena. Kohteen luonto ja kallioperä eivät kestä sitä. Opastetuille kierroksille osallistuvien suhteellista määrää kaikista kävijöistä pyritään kasvattamaan.
3. Kuluminen
4. Palvelurakenteiden kunto

Hoidon eri puolien toteutumista ja tehokkuutta tulee arvioida säännöllisesti, EOH työkalu tarjoaa välineen myös tähän. Ensimmäistä kertaa tehdyn arvioinnin keskiarvoksi saatiin 3 eli hyvä. Toisaalta muutamiiin kohtiin tuli arvoksi huono tai tyydyttävä, tulevaisuudessa tulisi ensin keskittyä parantamaan näitä huonompia arvoja saaneita kohtia ja sen jälkeen arvioida kokonaisuutta uudestaan 2-3 vuoden kuluttua. Tätä työkalua voidaan käyttää oman toiminnan arvioimiseen niin, että pyydetään eri tahojen edustajia esimerkiksi hoitokunnasta vastaamaan tähän.

4. Kohteen suojelun ja käytön nykytilanne

4.1. Kohteen suojelu ja hoito

Sammallahdenmäen maailmanperintöalue on kokonaisuudessaan yksityisomistuksessa. Maanomistusolosuhteet on otettava huomioon kaikissa hoidon ja käytön toimenpiteissä. Sammallahdenmäellä hoidon tavoitteina ovat kohteen suojelu ja säilyttäminen, opetus-, matkailu- ja virkistyskäytön edistäminen sekä metsätalouden rajoituksista maanomistajille aiheutuvien haittojen minimoiminen.

Muinaisuistolaki on maailmanperintökohteen ja sen lähiympäristön suojelun selkärankana. Hoidolla ja kunnostuksella säilyminen varmistetaan ja suojelua tehostetaan. Esimerkiksi puuston poistaminen röykkiöistä ja niiden läheisyydestä on tärkeää siksi, että juuret tuhoavat röykkiöiden rakenteita ja tuulenkaadot voivat rikkoa kokonaisia röykkiöitä. Kasvavat kävijämäärät aiheuttavat kohteen kulumista. Kulumisen estäminen on tulevaisuudessa hoidon suurin haaste. Kestävän käytön periaatteiden huomioiminen on lähtökohtana kaikessa hoidon ja suojelun toimenpiteiden suunnittelussa.

4.2. Kohteen hoito muinaisjäännöksenä

Sammallahdenmäen röykkiöaluetta on hoidettu Museoviraston toimesta vuodesta 1995 lähtien. Hoito on perustunut muinaisjäännösalueelle laadittuun hoitosuunnitelmaan ja vuosittain asetettuihin lähiajan tavoitteisiin.

Ensimmäinen vuonna 1999 valmistunut hoito- ja käyttösuunnitelma on toiminut ohjeena alueen kunnostukselle ja käytön kehittämiseksi. Siinä asetetut tavoitteet, röykkiöiden pitäminen ympäristöineen puhtaana puustosta ja vesakosta, maisemallisten raivausten tekeminen ja yleisestä siisteydestä huolehtiminen on pääosin pystytty saavuttamaan. Hoidosta on raportoitu vuosittain Museoviraston ylläpitämään muinaisjäännösten hoitorekisteriin.

Museoviraston ja Lapin kunnan kesken on laadittu v. 1999 sopimus alueen hoidosta siten, että muinaisjäännösalueella hoito- ja kunnostustoimenpi-

Voimakkaiden myrskytuulten kaatamia puita raivataan polkujen päältä Museoviraston toimesta mahdollisimman pian tuhojen jälkeen. Polkujen ulkopuolelle kaatuneita puita ei systemaattisesti raivata, vaan niitä jätetään myös maastoon maastumaan. Kuva Museovirasto/Satu Mikkonen-Hirvonen.

teistä vastaa Museoviraston Kulttuuriympäristön hoito-osasto (KYH) ja teiden sekä pysäköintialueen ja sen rakenteiden kunnossapidosta vastaa Lapin kunta. Kuntaliitoksessa vuonna 2009 sopimukset siirrettiin Rauman kaupungille, eli teiden ja pysäköintialueen kunnossapito kuuluu nykyisin Rauman kaupungille.

Museoviraston toiminnan painopisteiden muuttaminen viime vuosina sekä mahdollisesti vielä tulevat muutokset voivat aiheuttaa sen, että vastuu hoidon toteuttamisesta siirtyy täysin Rauman kaupungille. Tähän täytyy kaupungissa sisäisesti valmistautua. Toivottavaa on kuitenkin, että maisemanhoitoon liittyvä ohjaus ja valvonta saataisiin siinäkin tapauksessa edelleen Museovirastosta tai esimerkiksi maakuntamuseosta siihen tarvittavan asiantuntijaosaamisen vuoksi.

4.3. Hoidon nykytilanne ja katsaus tulevaisuuteen

Museoviraston tekemässä muinaisjäännösten maisemanhoidossa painopisteenä on alueen puoliavoimen maisematilan vahvistaminen ja polkujen kunnostaminen ja rakenteiden kunnossapito ja siistiminen. Lisäksi röykkiörakenteiden pitäminen kasvillisuudesta puhtaana ja maiseman vähittäinen avartaminen Saarnijärven suuntaan.

Aiemmin alueen hoitoon ositettiin noin 50 henkilötyöpäivää ja vuodesta 2012 alkaen henkilötyöpäivien osuus Sammallahdenmäen maisemanhoidossa Museoviraston Kulttuuriympäristön suojeluosaston toimesta on ollut noin 25-30 htp. Hoidosta on raportoitu vuosittain. Hoitoraportit on arkistoitu Museoviraston arkeologian arkistoon.

Opastusrakenteet alueelle johtavien polkujen molemmissa päissä tarvitsevat ulkoilmeen yhtenäistämistä ja tiivistämistä. Myös rakenteiden kuntoon tulee kiinnittää huomiota esimerkiksi säännöllisillä vuosikorjauksilla. Rakenteiden erilaiset materiaalit ja värimaailma antavat hieman levottoman vaikutelman ja niitä yhtenäistämällä alueelle saadaan tasapainoisempi tunnelma. Kuva Museovirasto/Satu Mikkonen-Hirvonen

Jatkossa Museovirasto seuraa hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksia esimerkiksi kohteen kulumiseen ja kävijätyytyväisyyteen. Seurannasta raportoidaan vuosittain hoitokunnan kokouksessa.

Opastusrakenteita (polkumerkit, viitat, sillat, portaaf, infotaulut) huolletaan vuosittain. Tehtävästä vastaa Museovirasto. Polkuverkosto on alueella valmis, mutta kulumisen vuoksi saatetaan joutua sulkemaan joitakin polkuja ja avaamaan uusia. Polkuja kunnostetaan vuosittain kulkemisen helpottamiseksi kosteilla alueilla. Tulevaisuudessa joudutaan miettimään polkujen kattamista esim. puurakenteilla.

Mikäli kävijämäärät jatkuvasti kasvavat, saattaa kulumisen olla niin suurta, että rakenteita kallioperän varjelemiseksi on tehtävä. Kulumisen seuranta tehostetaan vuodesta 2008 alkaen mittauspisteissä ja valokuvaamalla. Mittauspisteet on merkitty kallioon ja maastoon. (Liite 1)

Rauman kaupungin ja Museoviraston vuonna 2009 solmiman sopimuksen mukaan kaupunki vastaa Sammallahtenmäelle johtavien teiden, Sammallahtentien ja Savulaaksontien sekä pysäköinti-

alueiden ja niiden rakenteiden kunnossapidosta. Rauman museo vastaa infopisteiden rakennusten ja infotaulujen hoidosta samoin kuin Pyörnillä sijaitsevan Sammallahtenmäen opastuskeskuksen hoidosta. Opastuskeskus siirtyy lähivuosien aikana Lapin kirjastoon joka kunnostetaan Lapin entiselle kunnantalolle vuoden 2014 aikana.

Maisemanhoidollisesti haastavaa on pohtia sitä, miten näkymää Saarnijärven suuntaan voisi edelleen hieman avata. Näkymän avaaminen sieltä täältä olisi tärkeää, jotta vesi ja siihen liittyvä merellisyys tulisi esille. Maiseman pienikin avaaminen vahvistaisi puoliavoimen maisematilan ja syvyyden tuntua alueella. Myös kaukomaisemaa ajatellen, maiseman vähittäinen avaaminen jäsentäisi alueen yleisilmettä. Erilaisten puustoryhmien ja maisemapuiden huomioiminen rökkiöiden läheisyydessä korostaa ympäröivän maiseman polveilevia muotoja.

4.4. Suojelutilanne (Lait, kaavoitus)

Sammallahtenmäen suojelu perustuu kohteen statukseen kiinteänä muinaisjäännöksenä, joka on automaattisesti rauhoitettu Muinaismuistolain perusteella. Yleensäkin Sammallahtenmäen kohdalla suomalainen lainsäädäntö toimii pääasiassa kohteen eduksi ja se tukee myös maailmanperintöarvojen säilymistä. Suomi on lisäksi sitoutunut tarvittaviin kansainvälisiin sopimuksiin (esim. Haagin sopimus SopS 93/1994).

4.5. Kaavoitus Rauman kaupungissa

Lapin Kivikylän alueella, johon Sammallahtenmäki kuuluu, aloitetaan vuonna 2014 osayleiskaavan laatiminen Rauman kaupungin toimesta. Tällä hefkellä maailmanperintöalueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei ole voimassa olevaa kaavoitusta lukuun ottamatta vuonna 2011 ympäristöministeriön vahvistamaa Satakunnan maakuntakaavaa.

4.6. Satakunnan maakunnallisesti merkittävät melutasoltaan hiljaiset alueet

Hiljaisten alueiden pilottiselvitys Satakunnassa (HiljaPiSA) toteutettiin vv. 2002-2004 maakuntakaavojen uudistamiseen liittyvänä valta- ja maa-

*Pohjoisen eli Sammallahdentien päässä oleva infopiste. Infopisteellä on opastaulu kohteesta, sekä käytännön tietoa ja ohjeita. Myös esitteitä on saatavilla infopisteiltä.
Kuva Museovirasto/Satu Mikkonen-Hirvonen*

kunnallisena yhteistyöhankkeena. Ehdotuksessa Satakunnan merkittävistä hiljaisista alueista Sammallahdenmäki on mukana yhtenä neljästä erityiskohteesta (erk), joissa luonnon äänillä ja äänimaiseman yleisluonteella on kohteen ominaisuuksiin liittyvä erityismerkitys, jotka tulisi huomioida käytösuunnitelmissa luonnonrauhan vaalimisena.

Muut Satakunnan erityiskohteet ovat Vanha Rauma, Porin kansallinen kaupunkipuisto ja Kylmäpihlajan majakkasaari. Pilottiselvityksestä on laadittu julkaisu "Hiljaisuuden keitaat Satakunnassa", joka on sähköisessä muodossa luettavissa osoitteessa https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40669/SY_691.pdf?sequence=1.

4.7. Saarnijärvi

Lapinjoen vesistöalueeseen kuuluva Saarnijärvi, joka osittain sisältyy maailmanperintökohteen

suoja-alueeseen, kuuluu valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan (LoS). Ohjelman tavoitteena on säilyttää kohteet mahdollisimman luonnontilaisina ja sen myötä vesirakennushankkeet, kuten kuivattaminen ja säännöstely estetään tarvittaessa.

Lapinjoen vesistöalueelle on laadittu vuonna 2006 maakunnallisen SATAVESI -hankkeen tuotoksena kehittämisohjelma, jossa todetaan, että Saarnijärvi on osa Lapin kulttuurimaisemaa kuuluen Sammallahdenmäen maisemakokonaisuuteen (taulukko 6). Järven kasvaminen umpeen tulisi estää, jotta sen lintuvesi- ja maisema-arvo säilyisi. Sen vedenpinnan nostamisesta on laadittu suunnitelma, jonka toteuttamiseksi ei kuitenkaan ole haettu lupaa ainakaan toistaiseksi.

4.8. Vesistöalueen kehittämisohjelma

Lapinjoen uoma kulkee Saarnijärven läpi, sen kunnostustarve tulee esille SATAVESI- ja Pro Saaristomeri -ohjelmien edetessä.

4.9. Uhkatekijät

Sammallahdenmäen keskeisiin arvoihin kohdistuu joitain uhkatekijöitä, joista suurin osa on sekä kohteen että suoja-alueen ulkopuolelta tulevia. Kohteen ympäristö kaukomaisemineen on säilynyt toistaiseksi rakentamattomana, nykytilanteen säilyttäminen myös tulevaisuudessa olisi ensiarvoisen tärkeää.

Merkittävimmät uhkatekijät:

- suoja-alueen ulkopuolinen rakentaminen
- kuluminen

EURAJOEN-LAPINJOEN VESISTÖALUE

Vesien käyttö				
Kohde/alue	Tavoite	Toimenpide	Rahoituslähde	Aikataulu
Vesistökohtaiset hankkeet				
Saarnijärvi, Unescon maailmanperintökohde Sammallahdenmäki	Kulttuuriympäristön, maiseman ja maaseutuluonnon monimuotoisuuden ja maaseutuelinkeinojen edistäminen	Veden nosto, alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen, luonto- ja kulttuuripalvelujen kehittäminen	LoS, Museovirasto, Lapin kunta, yhdistykset	2009

Lähde: Satakunnan vesistöt – käyttö ja kunnostustarpeet. Pyhäjärvi-instituutti 2006.

- ilkkivalta
- eroosio
- tulipalo, metsäpalo
- muutokset maanomistussuhteissa
- muutokset kohteen hoitamiseen liittyvien tahojen rahoituksessa, rahoituksen pirstaloituminen
- ilmastonmuutos

Relevantein uhka kohteen maailmanperintöarvoille on suoja-alueen välittömässä läheisyydessä olevan alueen kehittäminen, tähän toivottavasti tulevaisuudessa pystytään vaikuttamaan kohteen arvojen esiin tuomisella ja vaikuttamalla siten esimerkiksi alueen kaavoitusprosessiin. Maailmanperintösopimuksen teksti ei rajoita kohteen suojelua pelkästään maailmanperintökohteen tai sen suoja-alueen piiriin, vaan myös ympäröivä alue tulee huomioida erityisesti kohteen laajempaa maisemallista kokonaisuutta arvioitaessa.

Maailmalla on tällä hetkellä esimerkkejä myös siitä, että suoja-alueen ulkopuolinen rakentaminen on johtanut maailmanperintökohteen joutumiseen maailmanperintö vaarassa -listalle tai jopa listalta

poistamiseen. Mahdollista lähialueen rakentamista tulee ohjata neuvotteluin, niin kauan kun kaavoitus ei ole alueella ajan tasalla.

Kohteen merkitystä paikallisyhteisölle ulottuen entisen Lapin kunnan alueelta myös Rauman kaupungin muihin osiin tulee vahvistaa esimerkiksi maailmanperintökasvatuksella, se on yksi keinoista, joilla voimme varmistaa maailmanperintöarvojen säilyminen tuleville polville. Paikallisyhteisön osallistaminen kohteen hoitamiseen tulisi saattaa aktiivisemmalle. Erityisesti alueen uudet maanomistajat tulisi integroida mukaan toimintaan, tästä on vastuu Rauman kaupungilla/Rauman museolla.

Suurin osa kohteen uhkatekijöistä ei ole juuri tällä hetkellä akuutteja, mutta niitä ei missään nimessä pidä aliarvioida. Toisaalta monenlaisia satunnais-tekijöistä johtuvia yllätyksiä voi tapahtua, mutta näihin on hankala valmistautua. Vuoden 1999 hoito- ja käyttösuunnitelmassa todetaan, että hyvän polkuverkoston luomisella voidaan ehkäistä kallion

Kohti Saarnijärveä laskevan rinteiden alla sijainnut vanha riihi paloi keväällä 2010. Samassa yhteydessä tuhoutui Keritys ry:n riihessä säilyttämiä tavaroita. Kunnostettu riihi sijaitsee Kerityksen opastuspaikan vieressä ja siellä säilytettiin mm. itse veistettyä ruuhua ja opastusmateriaaleja. Onneksi laajemmalla metsäpalolla kuitenkin vältyttiin.

Sammallahdenmäellä on laskettu vuoden 2010 kesäkuusta alkaen sesongin kävijämääriä kahdella elektronisella kävijälaskurilla.

ja kasvillisuuden vaurioita, kulumista huomataan kuitenkin vuosittain, joten nykyiset kävijämäärät ovat jo niin suuret, etteivät nykyiset toimenpiteet riitä. Kävijöiden liikkumista kohteella tulee pyrkiä ohjaamaan paremmin kulumisen ehkäisemiseksi, ”nojatuolivierailu kohteelle mahdolliseksi”.

Alueelle tulee laafia pelastussuunnitelma ja laaja maisemaselvitys.

4.10. Metsätalouden rajoituksista koituvien haittojen minimoiminen

Muinaisjäännös- ja suoja-alueella metsänkäsittelyn menetelmiä on rajoitettu. Tähän liittyen Lounais-Suomen metsäkeskuksen koordinoimassa hankkeessa vuonna 2002 tehtiin alueen metsänomistajille tilakohtaiset metsä- ja maisemasuunnitelmat. Nämä suunnitelmat tulee päivittää lähivuosien aikana yhteistyössä maanomistajien, Museoviraston ja metsänhoitoyhdistyksen kanssa. Sammallahdenmäen hoidon yhtenä tavoitteena on mahdollistaa vallitseva maankäyttö ja kannattavan metsätalouden harjoittaminen suoja-alueella. Metsänomistajia voidaan avustaa maisemanhoidollisten vaatimusten täyttämiseksi (esim. hakkuutähteiden kerääminen, maisemallinen raivaus) sekä metsänkäsittelyn rajoituksista johtuvien ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavien hoitomene-

telmien käyttämisessä (esim. metsurityö, heinittymisen torjuminen, käsin istutus).

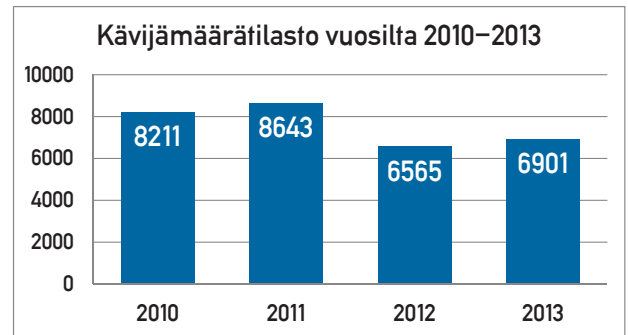
Metsänhoidosta Sammallahdenmäellä ovat vastaanottaneet metsänomistajat. Museovirasto on voinut vuosittaisen kunnossapidon yhteydessä toteuttaa ainoastaan pienimuotoista maisemallista raivautusta varsinaisella muinaisjäännösalueella ja osissa suoja-alueita. Suojelumääräysten vuoksi metsänhoidon toimenpiteitä voidaan toteuttaa vain normaalista talousmetsien hoidosta poikkeavien menetelmin, esimerkiksi metsurityönä, joka lisää metsänhoidon kustannuksia. Tavanomaisesta poikkeavista metsänhoitotoista aiheutuneita kustannuksia on viime vuosina kompensoitu maanomistajille maailmaperintöavustuksen kautta.

Metsänhoitosuunnitelmia uusittaessa huomioidaan metsurityötä vaativat kuviot. Hakkuutyöt suunnitellaan niin, että näkymä Saarnijärvelle olisi vaihtuvissa kohdissa mahdollista metsän kasvun myötä. Myös metsänhoidon näkökulmasta sekä kohteen muun hoidon näkökulmasta yksi tulevaisuuden vaihtoehto on, että näitä asioita hoitamaan palkataan henkilö joko kaupungille osa- tai kokoaikaisesti tai sitten palvelu ostetaan ulkopuolelta. Mutta sen kautta olisi mahdollista tulevaisuudessa työllistää yksi henkilö jopa ympärivuotisesti. Samalla henkilöllä voisi olla omia tehtäviä kaupungin muissa yksiköissä.

5. Vierailu Sammallahdenmäellä

Sammallahdenmäelle pääsy on vapaata. Kohteelle on hyvät opasteet VT 12:lta ja VT 8:lta sekä tieltä 2070. Opasteita tulee kuitenkin lisätä kaikille lähestymisteille. Sammallahdenmäki on myös osa Rauman seudun historiakohteiden Ajan jäljet –verkostoa, jolle on pystytetty seudun kuntiin omat infotaulut (Lapissa kaksi kpl, toinen Pyörnin pihalla ja toinen Sinisen Tuvan levähdyspaikalla) sekä kohdetta osoittavat Ajan jäljet –logokyltit (Sammallahdenmäen liittymässä tieltä 2070).

Infokatoksessa on esittelytaulut, joissa on tietoa Sammallahdenmäestä ja pronssikaudesta, infopisteillä on myös kohde-esitteitä saatavilla. Infotaulut ovat suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, esitteistä on näiden lisäksi saksan ja ranskankieliset versiot. Infotaulut tulee uudistaa mahdollisimman pian, ne ovat kuluneet jo aika huonoon kuntoon. Polut on merkitty maastoon Hannunvaakuna –merkein. Reittien varrella ei toistaiseksi ole opas-
tauluja. Kohteen luonne, arka maisema ja haavoittuva luonto asettavat suuria haasteita kiinteille yksityiskohtaopasteille.

Kohteen kävijämääriä mitataan elektronisilla kävijälaskureilla kesäkaudella 1.5.-31.10. välisenä aikana. Kävijälaskurit sijaitsevat kohdetta kiertävien polkujen alkupäässä. Kävijämäärä on laskettu vuodesta 2010 samalla tavalla eli laskemalla kävijälaskureiden kävijäkertymä yhteen ja jakamalla tämä luku kahdella. Näin minimoidaan molempien laskureiden läpi kulkevien kävijöiden laskeminen kahteen kertaan kokonaiskävijämäärään. Lopulliseen lukuun lisätään vielä arvioiden perusteella 600 kävijää varsinaisen vierailukauden ulkopuolella.

Keritys ry järjestää Sammallahdenmäellä monipuolista yleisötoimintaa, myös elämysopastuksia sekä lapsille että aikuisille. Opastuksilla ja yleisötapahtumissa pääsee kokeilemaan muun muassa muinaisia käsityötekniikoita sekä maistelemaan pronssikautisia ruokia.

5.1. Kävijöiden ja kohteella työskentelevien turvallisuus

Kävijät liikkuvat Sammallahdenmäellä omalla vastuullaan. Tämä on mainittava Infotauluilla ja esitteissä. Infotaulujen uusimisen yhteydessä turvallisuusnäkökohta tuodaan jatkossa esiin korostetummin. Yleiset hätänumerot ja infopisteiden koordinaatit tulisi lisätä tauluille ensi tilassa. Kohteen polkuverkostosta ja röykkiöistä tulisi luoda kartasto, josta kävisi ilmi myös muutamien keskeisten röykkiöiden sijainti ja koordinaatit niin, että hätätilanteen sattuessa myös pelastusviranomaiset löytäisivät sen avulla perille.

Infotauluille tulisi lisätä yleisiä ohjeita turvallisuusnäkökohdista ja käytännön ohjeita, kuten poluilla pysyttelemine, jokamiehen oikeudet sekä lyhyet ohjeet hätäpuhelun soittamisesta ja ensiavusta.

Alueella työskentelevien työturvallisuusohjauksesta vastaa työnjohtaja yleisten työturvallisuusmääräysten mukaisesti. Elämysopastuksia hoitava Perinneyhdistys Keritys ry on vakuuttanut oman toimintansa ja huolehtii toimijoiden työsuojelusta.

5.2. Vuoden 2012 kävijätutkimus

Kävijätutkimus¹ oli mahdollista toteuttaa Museoviraston myöntämän maailmanperintöavustuksen turvin. Avustus käytettiin projektityöntekijän palkkaamiseen, joka toteutti tutkimuksen sekä kirjoitti tuloksista raportin. Kysely suunniteltiin yhteistyössä Rauman museon kanssa ja apuna käytettiin muissa Suomen maailmanperintökohteissa toteutettuja kävijätutkimuksia.

Tutkimus toteutettiin heinäkuussa 2012, kyselyyn oli mahdollista vastata netissä sekä paperilomakkeelle. Projektityöntekijä oli paikalla noin viikon ajan heinäkuussa keräämässä vastauksia. Kyselylomake sekä tarkempi yhteenveto tuloksista löytyy liitteistä.

Tutkimuksessa oli 22 kysymystä, joilla pyrittiin selvittämään kokemuksia ja mielipiteitä Sammallahdenmäestä käyntikohteena ja samalla kerätä ideoita ja ehdotuksia kohteen palvelujen ja viihtyvyyden parantamiseksi. Kyselyllä selvitettiin myös kävijäkunnan ikä- ja sukupuolirakennetta, matkailukäyttäytymistä, kuten mistä kävijät ovat tul-

leet, ajanviettoa Raumalla ja lähiseudulla, vierailun luonnetta, ryhmän jäseniä ja kokoa. Kyselyn lopussa oli tilaa myös vapaamuotoisille vastauksille kohteen hyvistä ja huonoista puolista. Tulokset analysoitiin kvantitatiivisesti ja vapaat vastaukset kerättiin raportin loppuun aihepiireittäin.

Kaikkiaan kyselyyn saatiin 75 vastausta. 48 vastasi kyselyyn paikan päällä ja 27 verkkolinkin kautta. Tavoitteena oli kerätä 100 vastausta, tästä jäätettiin hiukan, mutta kyselyn saturaatiopiste saavutettiin, eli vastaukset alkoivat selvästi toistaa toisiaan ja niistä erottui selvästi esiin nousevat pääkohdat. Vastanneista 50 oli naisia ja 25 miehiä, tämä ei kuitenkaan kerro kävijöiden sukupuolijakaumaa, vaan oli selvästi havaittavissa että naiset vastasivat kyselyyn miehiä innokkaammin. Ikäjakauma puolestaan painottui yli 30 ja alle 59 vuotiaisiin, mäellä paljon käyvät lapset ja nuoret jäivät lähes täysin kyselyn ulkopuolelle. Kuitenkin useat perheet vastasivat yhdessä, joten myös lasten mielipiteitä saatiin esille sitä kautta.

Suomenkielisistä vastaajista suurin osa oli joko kotoisin Raumalta tai yöpyi lähiseudulla, englanninkieliseen kyselyyn vastaajista puolestaan noin puolet aikoi yöpyä muualla kuin Raumalla. Aikaisemmin Sammallahdenmäellä oli kaikista kävijöistä käynyt noin kolmasosa. Tärkeintä kohteella vierailussa oli suomenkieliseen kyselyyn vastanneille luonnon kokemine ja kohteen maailmanperintöön tutustuminen. Englanninkielisen kyselyyn vastanneille tärkeintä oli oppimine ja maailmanperintöön tutustuminen. Eniten negatiivisia arvioita saivat kohteen lähestymis- ja reittioasteet, sekä kohteesta saatavilla oleva informaatio. Erityisesti reitillä eksyminen huolestutti monia englanninkieliseen kyselyyn vastanneille. Tulevaisuuden hoidon ja käytön kehittämistoimenpiteissä täytyy keskittyä vastaamaan myös kyselyssä esiin nousseisiin ongelmakehtiin.

¹ Kysely ja tulokset ovat liitteessä 3.

6. Pitkän aikavälin tavoitteet

6.1. Suojelu ja hoito

Suojelun ja hoidon ensisijainen tavoite on säilyttää kohteen maailmanperintöarvot myös tuleville sukupolville, mutta myös toteuttaa maailmanperintösopimuksen muita tavoitteita, kuten tiedonvälitystä sekä saavutettavuuden ja matkailukäytön edistämistä. Myös kestävän kehityksen periaatteet tulee huomioida kaikessa kohdetta koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. Vieressä eritelään lyhyesti tärkeimmät tavoitteet sekä listataan niiden saavuttamiseen tähtäviä toimenpiteitä.

Tulevaisuudessa tulee tasaisin väliajoin arvioida sitä, miten arvojen suojeluun tähtäävissä toimenpiteissä on onnistuttu ja luoda toimintasuunnitelma, jossa on myös jokaiselle tehtävälle työlle vastuutaho. Suunnitelman toteutuminen tulee tarkastaa vuosittain.

6.2. Kohteen saavutettavuus

Maailmanperintökohteet ovat myös nähtävyyksiä. Sammallahdenmäellä hoidon ja kunnostuksen tavoitteena on parantaa kohteen opetus- ja nähtävyyksikäytön mahdollisuuksia ja edistää alueen saavutettavuutta. Tärkeänä tavoitteena on myös paikallisten koulujen sitouttaminen maailmanperintökohteen hyödyntämiseen. Maailmanperintökohteen käytön kehittämiseksi pyritään kasvattamaan kulttuurimatkailun edellytyksiä koko Satakunnan alueella.

Sammallahdenmäki ei ole kuitenkaan vierailukohteena esteetön. Saavutettavuuden ongelmat

Yksi tärkeistä hoidon ja hallinnon tavoitteista on ylläpitää alueen polkuverkko selkeänä ja hyvin opastettuna, sekä ohjata kävijöitä kulkemaan vain sitä pitkin, jotta alueen herkkä kasvillisuus saisi kasvaa rauhassa. Kuva Jamie Melton.

Kohteen autenttisuus: Kohteen ja sen lähiympäristön suojeleminen ja säilyttäminen mahdollisimman alkuperäisenä.

- Muinaisjäännösalueen maisemanhoidon jatkuminen nykyisellään
- Lähialueen rakentamisen ohjaaminen kaavoituksella kohteen arvojen säilymiseen tähtäävällä tavalla

Huolehditaan myös kohteen luonnon säilymisestä nykytilassaan.

- Luonto on osa kohteella tärkeäksi määriteltä eheää ja koskemattomaa maisemaa.

Arvostettu kulttuurinähtävyys: Maailmanperintökohteeseen liittyvät arvot ja faktatieto pyritään välittämään kaikille kävijöille sekä erilaisia informaatiokanavia käyttäen myös muille kiinnostuneille.

- Saavutettavuuden parantaminen
- Viestinnän parantaminen

Metsäomistusten arvon säilyttäminen:

- Ajantasainen metsäsuunnitelma.
- Maanomistajille suunnatun kyselyn teettäminen heidän näkemyksistään kohteen hoidon ja käytön kehittämiseksi

Kävijähallinnan kehittäminen: hallittu kohteella liikkuminen vain opastettuja polkuja pitkin

- Polkuverkoston ja opasteiden ylläpitäminen ja parantaminen

Kävijäpalvelujen kehittäminen

- Opastuspalveluiden kehittäminen
- Opaskoulutuksen kehittäminen
- Ulkoisen ja sisäisen viestinnän kehittäminen
- Kohteesta tarjottavien opastusten ja muun viestintämateriaalin laadun tarkkailu.

Kouluille suuntautuvan toiminnan kehittäminen

- Maailmanperintökasvatuksen aloittaminen säännöllisesti osana tietyn luokka-asteen kouluvuotta.
- Pääoppaan / maailmanperintöpedagogin palkkaaminen

Yleisiä tavoitteita:

- Hallinto ja hoito tähtäävät hyvään yhteistyöhön maanomistajien ja muiden paikallisten osallisten kanssa.
- Asukaskyselyn tekeminen
- Erityisen huomion kiinnittäminen siihen, miten paikalliset saadaan toimintaan mukaan, kohteen merkitys paikallisten identiteetin rakentamisessa.

korostuvat erilaisten toimimisesteisten ryhmien, kuten aisti- tai liikuntavammaisten kannalta, eikä mäellä toisaalta ole helppoa liikkua lastenrattaiden tai -vaunujen kanssa. Vaihtoehtoja kohteen saavutettavuuden kehittämiseksi on, mutta olosuhteiden vaihtelun ja resurssien niukkuuden vuoksi kehittäminen on hidasta.

Mahdollisen maailmanperintökeskuksen perustaminen Raumalla, jossa myös Sammallahdenmäkeen pääsisi tutustumaan esteettömästi, on yksi mahdollinen vaihtoehto, tämä ei kuitenkaan täytä samasta ovesta -periaatteen vaatimuksia. Maailmanperintökeskuksesta on kuitenkin helppo luoda esteetön, ainakin toimimisesteiden kannalta.

Saavutettavuuden kannalta Sammallahdenmäellä on hyviäkin puolia. Kohde on ilmainen ja sinne pääsy on muutenkin vapaata. Kohteelle johdattavat opasteet ovat kohtalaisen hyvät.

Kohteen kulttuurinen saavutettavuus on myös hyvällä tasolla. Kohteella voi vierailla eri kulttuuritaustan omaavia ihmisiä, kohde avautuu kullekin omalla tavallaan. Ainakin fällainen tunne on välittynyt, kun on opastettujen kierrosten ja satunnaisien kohtaamisen yhteydessä haastatellut eri puolilta maailmaa tulevia kävijöitä. Ehkä tämä on asia

joka yhdistää suurta osaa UNESCO:n maailmanperintökohteista, niissä vierailu ylittää kansalliset ja kulttuuriset kontekstit. Tärkeätä on tarjota tiedon ja taitojen ohella myös elämyksiä.

Myös kohdetta koskeva päätöksenteko on esteetöntä. UNESCO:n tasolla kaikki kohdetta koskevat asiakirjat ovat julkisia ja saataville esimerkiksi internet-sivuilla (www.unesco.org). Rauman kaupungin puolelta noudatetaan yleisiä kuntien toimintaa sääteleviä julkisuuslakeja. Hoitokunnan kokousten pöytäkirjat ovat myös julkisia, toisaalta niitä ei täällä hetkellä ole saatavilla julkisesti. Ehkä tulevaisuudessa niiden saatavuutta voidaan parantaa käyttämällä esimerkiksi www-sivuja niistä tiedottamiseen.

6.3. Maailmanperintökasvatus

Maailmanperintö on ihmiskunnan yhteistä ainutlaatuisuutta luonnon- ja kulttuuriperintöä, jonka säilyttäminen on arvokasta erityisten historiallisten, esteettisten tai tieteellisten perusteiden vuoksi. Maailmanperintökohteisiin liittyvien arvojen, tietojen ja taitojen opettamista kutsutaan maailmanperintökasvatukseksi. Sen perimmäisenä tavoitteena on lisätä ymmärrystä maailmanperinnön ainutkertaisuudesta. Maailmanperintökasvatuk-

Vuoden 2002 tutkimusten jälkeen ennallistettu röykkiö 11.

sen avulla pyritään aktivoimaan ja innostamaan tulevia päättäjiä maailmanperinnön suojelemiseksi sekä tarjoamaan tietoja ja taitoja, joiden avulla kyetään torjumaan maailmanperintöön kohdistuvia uhkia.

Sammallahdenmäki on ollut Lapin kunnan koululaisten käyntikohde pitkään. Vuonna 2003 Rauman seudun historia tutuksi –hankkeeseen liittyen tehtiin 7. luokkien oppilaille kysely, jossa mm. tiedusteltiin, mistä oppilaiden kotikunta oli heidän mielestään tunnettu. Kaikki lappilaiset oppilaat sijoittivat ensimmäiseksi Sammallahdenmäen. Maailmanperintökohteeksi nimeämisen jälkeen paikka on tullut entistä tunnetummaksi kouluikäisten keskuudessa. Lapin ala-asteiden lisäksi myös muut Rauman seudun oppilaitokset ovat käyneet säännöllisesti tutustumassa Sammallahdenmäkeen. Luokkaretkeläisiä ja opiskelijaryhmiä tulee kohteelle runsaasti muualtakin Suomesta. Luokkaretkiaikana eli toukokuussa kohteella kävi esimerkiksi vuonna 2012 eniten kävijöitä elektronisen kävijälaskurin asentamisen jälkeen, noin 1500 kävijää.

Varsinaista jäseneltyä maailmanperintökasvatuksen opetussuunnitelmaa ei seudulla ole kuitenkaan ollut. Tällä hetkellä koululaisille räätälöityjä maksullisia opastuksia järjestetään Keritys ry. toimesta. Keritys on valmistanut eri-ikäisille koululaisille soveltuvia opastettuja kierroksia, joihin voi liittää erilaisia toiminnallisia osuuksia ruokailusta esimerkiksi muinaisten käsityötekniikoiden kokeilemiseen.

Sammallahdenmäkeä voidaan käyttää kouluopetuksessa monen oppiaineen osana. Historianopetuksen lisäksi myös luonnontieteet, kuvaamataito tai käsityötunnit voivat saada uutta sisältöä kohteella vierailusta. Erityisiä muista kävijäryhmistä poikkeavia rajoituksia opetuksen järjestämiselle Sammallahdenmäellä ei ole. Selvästi suurin rajoitus tavallisille koululaisvierailuille on kohteen saavutettavuus, koululaisryhmät pääsevät kohteelle käytännössä ainoastaan linja-autokuljetuksella. Tulevaisuuden tavoitteena voisi olla esimerkiksi järjestää tietyille luokka-asteella kaupungin tarjoama linja-autokuljetus kerran vuodessa. Kohteella voisi olla esimerkiksi tapahtumapäivä, johon kaikilla tietyn luokka-asteen koululaisilla olisi mahdollisuus ilmaisen kuljetuksen kautta osallistua.

Opettajien käytössä on jo tällä hetkellä nettisivuilta löytyvä opetuspaketti, joka on valmistettu vuon-

Hannunvaakunoin varustetut polkuopasteen ohjaavat kävijöitä kulkemaan Sammallahdenmäen poluilla.

na 2006. Siihen liittyy myös sanasto ja tehtäväosio, jonka avulla kohdevierailua voidaan valmistella etukäteen ja toisaalta syventää luokassa vierailun jälkeen. Tätä tulisi kuitenkin päivittää säännöllisesti sekä markkinoida entistä tehokkaammin kouluihin.

Raumalla, kahden maailmanperintökohteen kaupungissa, tulisi laatia molempien kohteiden yhteinen maailmanperintökasvatus- tai -opetussuunnitelma, joka tähtää kohteiden yhteyden tiivistämiseen. Opetussuunnitelmassa tulisi olla ohjelmaa jokaiselle kouluasteelle, varhaiskasvatuksesta aina peruskoulun jälkeiseen koulutukseen asti. Huomioon tulisi ottaa eri oppiaineet, miettiä sisältöjä räätälöityinä tietyille oppitunneille, toisaalta tarjolla tulisi olla myös niin sanottuja elämys- tai draamaopastuksia eli erilaisia toiminnallisia opastuksia, jotka eivät olisi sidottuja tuntisisältöihin tai oppilaiden ikävuosiin. Myös niin sanottua luokkaretkiohjelmaa tarvitaan. Tulevaisuudessa Sammallahdenmäkeen tutustuminen tulisi sisältyä kaikkien Rauman kaupungin koulujen opetussuunnitelmaan. Kahden maailmanperintökohteen välistä yhteistyötä opetuskohteena tulee lisätä ja kehittää.

Tulevaisuudessa opastuksia tarjoavia tahoja tulisi olla useampia, myös koko maakunta tulee huomioida tässä. Selkeänä tavoitteena tulee kuitenkin pitää sitä, että kohteella opastaisivat vain auktorisoidut oppaat. Kohteelle on koulutettu uusia oppaita Keritys ry:n jäsenistön joukosta, kohteen pitkäaikaisen oppaan ja Sammallahdenmäki aktiivin Ulla Antolan toimesta. Ainakin osa uusista oppaista on auktorisoituja oppaita ja he toimivat myös Rauman oppaissa, ja opastusten laatu on varmasti säilynyt

korkeatasoina. Muista maailmanperintökohteista on kuultu tarinoita niin sanotuista villeistä oppaista, jotka valitettavan usein opastavat nimenomaan ulkomailta tulevia kävijöitä, tarjoten huonoimmasa tapauksessa täysin virheellistä tietoa kohteesta, mutta myös Suomen historiasta ja nykytilanteesta laajemminkin. Nämä villit oppaat myös usein veloittavat palveluksistaan paljon enemmän kuin kohteen auktorisoidut oppaat.

6.4. Viestintä

Viestinnän suurimmat ongelmat ovat liittyneet siihen, että kohteella ei ole ollut viestintäsunnitelmaa eikä varsinaisia tavoitteita viestinnän suhteen, eikä myöskään markkinointiin varattua rahaa. Esite- ja muuta tiedotusmateriaalia on tuotettu ilman suunnitelmaa ja myös eri tahojen toimesta. Esitemateriaalia ovat tuottaneet viime vuosina Rauman museo yhteistyössä Museoviraston kanssa, sekä Rauman kaupungin matkailupalvelut. Lisäksi kohde esitellään Suomen maailmanperintökohteiden yhteisesitteessä, jonka julkaisee Suomen ICOMOS ry. Uusi yhteisesite julkaistaan vuonna 2014.

Kahden maailmanperintökohteen kaupungissa ja maakunnassa tulee maailmanperintöviestintään kiinnittää erityistä huomiota. Tekstien ja muun materiaalin tulee olla asiasisällöltään oikeata ja

maailmanperintöaatteen tulee näkyä kaikessa viestinnässä. Matkailumarkkinointia ajatellen tätä asiaa ei saa kuitenkaan ajatella liian monimutkaisesti tai pelätä etukäteen, pitää kuitenkin muistaa näiden kohteiden erityislaatu verrattuna maakunnan muihin kulttuurinähtävyyksiin saati sitten kaupallisiin matkailunähtävyyksiin.

Kohteiden yhteyttä tulee korostaa myös viestinnässä. Viestinnästä tulisi laatia tietopaketti yhdessä viestinnän ammattilaisten ja toisaalta asiantuntijoiden eli Museoviraston ja Rauman museon edustajien yhteistyöllä. Tätä tietopakettia tulisi jakaa esimerkiksi kaikille matkailualan toimijoille Satakunnan alueella. Jatkossa tulee huolehtia siitä, että eri toimijoiden tuottamalla esitteillä on oma roolinsa kohteen viestinnässä, jotta vältetään päällekkäisyyksiltä. Kaikki kohteesta tuotettava materiaali tulisi tarkistuttaa Rauman museon tai Museoviraston henkilökunnalla ja kieliversioiden vähimmäisvaatimus on suomi, ruotsi ja englanti.

Sosiaalisen median merkitys vain kasvaa tulevina vuosina ja tämä mahdollisuus tulee käyttää hyväksi. Kohteella on jo nyt oma facebook-sivu, jota päivitetään Rauman museon toimesta, mutta myös muita mahdollisuuksia tulee selvittää ja ottaa käyttöön, kun voidaan olla varma, että niiden päivittäminen onnistuu asiallisesti.

Lauluyhtye Myytti esiintymässä Sammallahtenmäellä vuoden 2011 Pitsiviikolla.

Sammallahdenmäestä tehtiin omat www-sivut vuonna 2006. Sivut löytyivät Lapin kunnan www-sivujen alta vuoden 2009 kuntaliitokseen saakka. Sen jälkeen ne siirrettiin Rauman kaupungin matkailumarkkinoinnin sivuille (visitrauma.fi). Sammallahdenmäen sivut luotiin pääasiassa koululaisyleisöä silmällä pitäen, niillä on pedagoginen rakenne, sekä myös oppimissisältöjä, näin ne sopivat paremmin muuhun kuin matkailumarkkinoinnin yhteyteen.

Sivujen sisältö on käännetty tällä hetkellä ruotsiksi, englanniksi, ranskaksi ja saksaksi. Rauman kaupungissa vuodesta 2011 käynnissä olleen www-sivujen uudistusprosessin loppu hämöttää ja uudet sivut on tarkoitus julkaista kesällä 2014. Sammallahdenmäelle tulee uusille sivuille oma osio, osoitteeseen www.sammallahdenmaki.fi, joka ohjautuu kaupungin sivujen alaiselle alisivulle.

Lapissa on tällä hetkellä kohdetta esittelevä huone Pyörnin kahvilassa, lisäksi sieltä on saatavilla saatavissa informaatiota muista Suomen maailmanperintökohteista ja Rauman seudun matkailuesitteitä. Kun Lapin uusi kirjasto valmistuu vanhaan kunnantalon, siirtyy infopiste sinne ja sinne kehitetään myös uutta sisältöä hyödyntäen myös rakennuksen piha-alueita.

6.5. Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen huomioiminen maailmanperintökohteessa on ensiarvoisen tärkeää. Yksi UNESCO:n merkittävistä kaikki osa-alueet läpikulkuvista teemoista on kestävä kehitys ja sen luoma hyvinvointi. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan monia erilaisia asioita.

Yksi näkökulma on ympäristönsuojeluun tähtäävä toiminta, toisaalta sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi paikallisen väestön elinolojen, kuten perinteisten elinkeinojen säilymisen turvaamista. Maailmanperintökohteiden kautta pyritään esimerkiksi kehittyvissä maissa luomaan toimintamalleja, joiden avulla hyvinvointi yhteisössä lisääntyy. Kestävä kehitys on myös kuluttajan tekemiä valintoja ja näiden valintamahdollisuuksien tarjoamista Suomen kaltaisessa maassa.

Sammallahdenmäellä pystymme joitain asioita kontrolloimaan helposti ja toisaalta on paljon asioita, joihin on vaikeampi vaikuttaa. Kohteella jo olevat kompostoitavat eko-huussit ovat hyvä esimerkki

asioista, joihin on helppo vaikuttaa. Jätehuoltoon kohteella tulee kiinnittää enemmän huomiota ja tarjota mahdollisuus kierrätykseen. Tällä hetkellä mäeltä löytyy ainoastaan sekajätteen keräysastiat.

Esitemateriaalin tuottaminen on yksi kestävän kehityksen kulmakivistä. Paperiesitteitä tarvitaan varmasti aina, mutta niiden tuottamisessa voidaan kiinnittää huomiota ekologisempiin vaihtoehtoihin. Esitteiden kokoa on jo pienennetty ja siirrytty kierätysmateriaalista osittain valmistettuun paperiin. Myös käytetyllä painopaikalla on merkitystä.

Paperittoman esittelymateriaalin tuottaminen olisi tulevaisuudessa ensiarvoisen tärkeää. Kaikissa toiminnoissa tulisi miettiä paikallisten palvelujen hyödyntämistä, valintoja tulee miettiä myös muista kuin taloudellisista näkökulmista maailmanperintökohteella.

Sammallahdenmäen kalliomaasto on kulumiselle altis, kiviaineksen rapautuminen ja polkujen leveneminen on havaittavissa. Kulumista tarkkaillaan vuosittain. Viime vuosina on selvästi huomattavissa tietyillä paikoin polkujen levenemistä. Toisaalta joissain kohden kulumisen on vähentynyt, vähälle käytölle jäänyt polku on jopa kasvanut lähes umpeen. Tähän on ehkä vaikuttanut uuden eteläisen tieyhteyden valmistuminen, ryhmät välttyvät edestakaiselta kulkemiselta bussin noutaessa heidät toiselta pysäköintipaikalta.

Kulumista pyritään estämään polkuja hakettamalla. Huomiota pitää kiinnittää entistä enemmän oikeasta liikkumisesta tiedottamiseen ja kävijöitä tulee ohjata painokkaammin käyttämään merkittyjä polkuja.

Yksi merkittävistä tulevaisuuden toimintoja ohjaavista ajatuksista tulisi olla paikallisen väestön huomioiminen. Tällä voidaan tarkoittaa kohteen maanomistajia ja läheisyydessä asuvia ihmisiä, joilla kohteesta ja siellä käyvistä vierailijoista tulisi olla mahdollisimman vähän haistaa. Toisaalta paikallisella tasolla toimiville eri alojen yrittäjille kohteella vierailevista kävijöistä voidaan ajatella olevan hyötyä. Miten hyöty voidaan tulevaisuudessa maksimoida vaarantamatta kohteen suojelua, on yksi tärkeistä kysymyksistä.

6.6. Tutkimustarpeet ja kestävän tutkimuksen periaatteet

Maailmanperintökohteena oleva arkeologinen kiinteä muinaisjäännös on haasteellisessa asemassa tutkimusta ajatellessa. Jokaisesta kohteesta tulisi olla mahdollisimman kattavasti tietoa, jotta sen hoitaminen onnistuu parhaalla mahdollisella tavalla. Perinteinen arkeologinen tutkimus eli tutkimuskaivaus on kuitenkin aina luonteeltaan tuhoavaa. Tämä edellyttää, että kohteella suoritettavia tutkimuksia harkitaan huolellisesti ja pohditaan niiden tarpeellisuus. Tutkimuskaivaus vähentää omalla tavallaan kohteen autenttisuutta. UNESCOlla ei kuitenkaan ole mitään yhtenäistä linjaa tai ohjetta, jota arkeologisissa kohteissa tulisi noudattaa kajoavien tutkimusten suhteen.

Tutkimusten tulee tehdä kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesta, kestävän tutkimusetiikan perusteella. Englannissa sijaitsevan Aveburyn maailmanperintökohteen hoito- ja käyttösuunnitelmassa vuodelta 2005 asiaan on vastattu seuraavasti:

Meeting today's need for improved knowledge and understanding of the WHS without jeopardising the ability of future generations to do the same.

Mahdollisuutta tutkia kohdetta ja lisätä tietoa sekä ymmärrystä kohteen luonteesta ei pidä vaarantaa tulevilta sukupolvilta. Samaan aikaan joudumme kuitenkin myös itse vastaamaan paineisiin tuottaa lisää tietoa kohteestamme, tällöin täytyy pitää mielessä ei-kajoavat tutkimusmenetelmät, joita nykyään on tarjolla useita. Jokaista kajoavaa toi-

menpidettä tulee edeltää laaja taustatutkimus, jossa on sovellettu mahdollisimman monia uusia menetelmiä.

Sammallahdenmäellä on suoritettu tutkimuskaivauksia 2000-luvulla maailmanperintökohteeksi nimeämisen jälkeen. Nämä tutkimukset olivat kuitenkin erittäin tarpeelliset kun huomioidaan kohteesta siihen mennessä ollut tieto. Vuoden 2002 kaivaukset osoittivat tarpeellisuutensa, kun saatiin luonnontieteellinen ajoitus useasta eri rökkiöstä sekä varmuus sille että ainakin suurin osa rökkiöistä on kiistatta hautoja löydettyjen ihmisluun jäänteiden perusteella. Tutkimusten myös tarkentui myös kohteen käyttöaika. Samaan hankkeeseen liittyi myös lähialueen tutkimukset, joissa saatiin myös paljon maailmanperintötyötä hyödyttävää tietoa.

Näiden tutkimushankkeiden raportointi on saatu valmiiksi jo vuosia sitten. Seuraava vaihe olisi tutkimustulosten analysointi ja julkaiseminen. Tieteellisten artikkelien lisäksi olisi tärkeää saada kootuksi suurelle yleisölle tarkoitettu kirja Sammallahdenmäestä. Kohde on toistaiseksi ainut Suomen maailmanperintökohteista, josta se puuttuu. Julkaisu on mahdollista toteuttaa eri tahojen yhteistyönä palkkaamalla kirjalle toimittajaksi arkeologi.

Mahdolliset arkeologiset jatkotutkimustarpeet voidaan määrittää vasta sen jälkeen kun 2000-luvun tutkimusten tulokset on analysoitu. Kohteen digitaalisen (3D) dokumentoinnin jatkaminen ja edistäminen ovat lähivuosien tavoitteita.

Tutkimuskaivaukset käynnissä Huilun asuinpaikalla. Kuva Ulla Antola.

7. Lopuksi

UNESCO:n maailmanperintökohteiden lista edustaa sekä ihmiskunnan taitoja, kykyjä ja esteettisiä arvoja parhaimmillaan, että merkittävimpiä luontoaarteita maalta, mereltä ja ilmasta. Molemmat sekä kulttuuri- että luonnonperintökohteet ovat yhtä olennainen osa tätä näiden erityisen merkittävien kohteiden säilyttämiseen tähtäävää maailmanlaajuista sopimusta.

Kävijämäärillä ei ole merkitystä kohteen arvoja punnittaessa. Suomessa Satakunnan maaseudulla sijaitsevan kävijämääriltään pienen maailmanperintökohteen arvo on sama kuin miljoonia kävijöitä keräävien suurten massaturismikohteiden. Samat yleismaailmalliset periaatteet ja arvot tulee näkyä kaikkien kohteiden hoidon ja käytön suunnittelussa.

8. Lähteet

Painetut lähteet

Feilden, Bernard M. ja Jokilehto, Jukka 1993. Management Guidelines for World Heritage Sites. ICCROM.

Killinen, Kustaa 1880. Kiinteitä muinaisjäänneksiä Ulvilan kihlakunnassa, Suomen tiedeseuran myöntämällä matkarahoilla luetellut K. Killinen 1878. 16-18 (Ancient monuments in the rural district of Ulvila

Peltonen, Lari (toim.) 2012. Suomen maailmanperintökohteet perusopetuksessa. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 3.

Salo, Unto 1981. Satakunnan historia. 1, 2 Satakunnan pronssikausi. S 168-174. Rauma

Tiitinen, Teija (toim.) 1999. Hiidenkiuas ja tulikukka. Opas arkeologisen kulttuuriperinnön hoitoon. Museovirasto, muinaisjäänösten hoitoyksikkö. Jyväskylä.

Young, Christopher, Chadburn, Amanda and Bedu, Isabella (kirj. ja toim.) 2008. The Stonehenge World Heritage Site Management Plan Consultation draft July 2008.

Painamattomat lähteet

The Bronze Age Burial Site of Sammallahdenmäki. World Heritage convention. Nomination for the World Heritage List. June 1998.

Hiljaisuuden keitaat Satakunnassa. Hiljaisten alueiden pilottiselvitys vv. 2002-2004. Maakuntakaavojen uudistamiseen liittyvä valtakunnallinen ja maakunnallinen yhteistyöhanke.

The Nara Document on Authenticity <http://whc.unesco.org/archive/nara94.htm>

The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention 2012. <http://whc.unesco.org/en/guidelines/>

Sammallahdenmäen pronssikautinen hautaröykkiöalue. Hoito- ja käyttösuunnitelma syyskuu 1999.

Satakuntaliitto 2012. Satakunnan matkailun tavoite- ja toimenpidesuunnitelma. <http://www.satakuntaliitto.fi/sites/satakuntaliitto.fi/files/tiedostot/linkki2ID1406.pdf>

Päätös luonnonsuojelualueen perustamisesta Saarnijärvelle 31.8.2004 LOS-2003-L-769-251 <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=2167&lan=fi>

Valtakunnallinen lintuvesien suojeluohjelma Lintuvesien suojeluohjelma Kauklainen ja Saarnijärvi (LVO 020058) <http://www.birdlife.fi/suojelu/paikat/finiba/finiba-johdanto.shtml>

WHC Documentation. File Name 579.pdf Unesco Region. Europe and North America

Arkistolähteet

Haimila, Miikka 2002. Lappi. Kunnan perusinventointi. Museovirasto. Arkeologian osasto. Topografinen arkisto.

Raike, Eeva 2002. Lappi. Sammallahdenmäki. Pronssikautisen röykkiöalueen tutkimuskaivaus. Museovirasto. Arkeologian osasto. Topografinen arkisto.

Raike, Eeva 2004. Lappi, Huilu 2. Varhaisrautakautisen asuinpaikan kaivaus 4.-29.8.2003. Museovirasto. Arkeologian osasto. Topografinen arkisto.

Raike, Eeva 2004. Lappi, Huilu 2. Varhaisrautakautisen asuinpaikan kaivaus 2.8.-2.9.2004. Museovirasto. Arkeologian osasto. Topografinen arkisto.

Liitteet

Liite 1 STATEMENT OF OUTSTANDING
UNIVERSAL VALUE

Liite 2 Maaomistajien kanssa laadittu sopimus

Liite 3 Lausunto, Museovirasto

Liite 4 Vuoden 2012 kävijätutkimus:
Yhteenveto tuloksista

LIITE 1

STATEMENT OF OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE; HYVÄKSYTTY 23.6.2014
STATE PARTY PROPERTY FINLAND: BRONZE AGE BURIAL SITE OF SAMMALLAHDENMÄKI
ID. N°: 579REV, DATE OF INSCRIPTION: 1999

BRIEF SYNTHESIS

Situated on the Gulf of Bothnia, the Bronze Age Burial Site of Sammallahdenmäki forms the largest, most varied and complete burial site from the Scandinavian Bronze Age, 1500-500 B.C. The site includes 33 burial cairns within an area of 36 ha. The cairns are disposed in several distinct clusters along the crests and upper slopes of a long ridge. Out of eight excavated cairns, six can be dated to the Bronze Age and two to the Early Iron Age.

Stone burial cairns were typical for western Bronze Age culture. These cairns were usually constructed of granite boulders quarried from the cliff face below the crest of the ridge or collected from the site itself. The cairns can be classified into several different groups according to their shapes and sizes. Sammallahdenmäki also contains two unusual structures: one oval and elongated structure, which seems to have been enlarged in successive stages, and a large quadrangular cairn, known as the "Church Floor", which is unique in Finland and extremely rare in Scandinavia. The cairns have no earth fill, and form landmarkson cliffs and gravel hillocks with an extensive view of the sea.

The cairns relate to a new religion, sun worship, which spread to the coastal regions of Finland from Scandinavia, and they have been a manifestation of kin group landownership, which is thought to have appeared with the introduction of farming.

Situated in a rugged, rocky landscape, the cairns bear exceptional witness to the social and religious structures of northern Europe, dating back to more than three millennia. The ancient coastline is still present on the cliffs of Sammallahdenmäki.

Criterion (iii): The Sammallahdenmäki cairn cemetery bears exceptional witness to the society of the Bronze Age of Scandinavia.

Criterion (iv): The Sammallahdenmäki cemetery is an outstanding example of Bronze Age funerary practices in Scandinavia.

INTEGRITY

The Sammallahdenmäki Bronze Age Burial Site includes all elements and individual structures

of cairns in an imposing natural setting, on a high ridge marking the former extent of Lake Saarnijärvi, surrounded by pine and spruce trees, and an agricultural landscape. The completeness of the site makes it an invaluable resource for research on the social behavior of societies of the time. Its remote location has protected it from development and the local population has taken pride in its protection.

The buffer zone includes the surrounding forests and agricultural landscape; to the west, it borders on Lake Saarnijärvi, which is defined as a protected bird sanctuary of national significance.

AUTHENTICITY

In terms of form and material, the cairns fully express the essence of the burial site of Sammallahdenmäki, as do the setting and the surrounding natural landscape.

The excavations of the cairns have been carried out in different stages, always taking into consideration scientific methods for research, mapping and documentation, to ensure careful restoration of the cairns.

PROTECTION AND MANAGEMENT REQUIREMENTS

Sammallahdenmäki is fully protected under the national legislation. The site is managed by a Site Management Board, headed by the National Board of Antiquities, and involves representatives of the regional and local authorities, landowners and various stakeholders. The management and actions taken within the site and its buffer zone are in accordance with the Management Plan. Tourists are guided by signage to use the path network, which has been designed to include routes of different lengths, thus minimizing the threat to the vegetation of the site. Large numbers of tourists can cause long-term damage to the vegetation, which in turn might have a negative impact of the visual aspects of the site. The use of the path network is monitored and documented, which will allow for a timely reaction in case of deterioration.

LIITE 2

Maaomistajien kanssa laadittu sopimus.

MUSEOVIRASTO

SOPIMUS SAMMALLAHDENMÄEN MAAILMANPERINTÖKOHTTEEN MAANOMISTAJAN JA MUSEOVIRASTON KESKEN ALUEEN KÄYTÖSTÄ

1. Sopimuksen osapuolet

Suomen valtio/ Museovirasto
Nervanderinkatu 13
00101 Helsinki

Tilan nimi ja maanomistajan tiedot

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

2. Sopimuksen tausta

Sammallahdenmäen pronssi- ja rautakautinen röykkiöalue suoja-alueineen on muinaismuistolain (295/63) rauhoittama kiinteä muinaisjäännös.

Sopimuksella on haluttu selkeyttää maailmanperintökohteeseen liittyviä käytäntöjä ja toimenpiteitä ja samalla turvata maanomistajan vaikutusmahdollisuudet. Sopimuksella ei ole tarkoitus eikä mahdollista rajoittaa jokamiehen oikeuksia.

3. Sopimuksen ehdot

Sammallahdenmäen maailmanperintökohde on nähtävyydenkohde. Paikalla on opastauluja ja alueella liikkuminen tapahtuu poluilla. Edellä mainittujen rakenteiden ylläpidosta vastaa Rauman kaupunki yhdessä Museoviraston kanssa. Mikäli uusia polkuja avataan tai rakenteita pystytetään, niihin kysytään erikseen maanomistajien lupa. Mahdolliset uudet opastaulut ja muut opasteet hyväksyy Museovirasto.

Alueen pohjoispäähän ja eteläpäähän on perustettu pysäköintipaikat. Niiden ylläpidosta ja siisteydestä huolehtii Rauman kaupunki. P-alueille laaditaan opasteet pysäköinnin ja kulkemisen ohjaamiseksi. Ohjeistamisella pyritään varmistamaan maanomistajien esteetön kulku esimerkiksi pelloille.

Muinaisjäännösalueen vuosittaisesta hoidosta, esimerkiksi aluskasvillisuuden raivaamisesta ja näkymien avaamisesta vastaa Museovirasto muinaismuistolain 10 §:n nojalla.

Alueelle on vapaa pääsy. Opastettuja kierroksia voivat ilman maanomistajien lupaa järjestää

Rauman kaupunki, Perinneyhdistys Keritys ry, Satakunnan Museo, Museovirasto sekä muu voittoa tavoittelematon taho. Opastukset voivat olla myös maksullisia.

Muiden yleisötapahtumien järjestämiseen tarvitaan maanomistajien suostumus sekä Museoviraston lupa, koska kohde on muinaisjäännösalue. Luvat hankkii tapahtuman järjestäjä.

Sammallahdenmäen asioita Rauman kaupungissa hoitaa Rauman museo, yhteyshenkilönä Kirsi-Marja Siltavuori-Ilmer (02 8343525). Lapissa maanomistajien edustaja on Markku Anttila. Museovirastossa asiaa hoitaa muinaisjäännösten hoitoyksikkö.

Paikka, aika

Helsingissä 12.1.2010

Allekirjoitukset

Maanomistaja

██████████

Museovirasto

Marianne Schauman-Lönnqvist
Osastonjohtaja

Leena Söyrinki-Harmo
Yli-intendentti

Lausunto

MV/80/05.04.01.02/2014 1 (2)

25.08.2014

Rauman kaupunki/Rauman museo
Kauppakatu 24
26100 RAUMA

Viite Lausuntopyyntö 8.7.2014

Asia **RAUMA, Sammallahdenmäen maailmanperintökohteen hoito- ja käyttösuunnitelma**

Rauman museo on lähettänyt Museovirastoon lausuntoa varten Sammallahdenmäen maailmanperintökohteen hoito- ja käyttösuunnitelman. Museovirasto toteaa siitä seuraavan.

Maailmanperintökohteelle laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma perustuu UNESCO:n kohteelle määrittelemiin yleismaailmallisiin arvoihin (OUV). Sammallahdenmäen arkeologisen kulttuuriperinnön autenttisuus, historiallinen kerrostuneisuus ja maisemallinen eheys ovat alueen keskeiset arvot ja nämä tulisi tuoda selkeästi esiin suunnitelmassa. Edellä mainitut arvot muodostavat kohteen tavoitekuvan, johon kaikki maisemanhoidon ja käytön toimenpiteet tähtäävät. Käsiteltävänä olevassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa voitaisiin selkiyttää ja avata enemmän maailmanperintökohteen tavoitteiden ja toimintamenetelmien rooleja.

Suunnitelma esittelee monipuolisesti kohteen suojelun ja maisemanhoidon historiaa. Konkreettisesti maisemanhoidossa on tärkeää ottaa huomioon sekä lähi- että kaukomaisema. Maisemanhoidollisilla toimenpiteillä korostetaan maailmanperintöalueen erilaisia maisematiloja. Avoimen ja puoliavoimen maisematilan vuorottelu jäsentää maisemaa tuoden esille Sammallahdenmäen erilaiset rakenteet ja maaston muodot. Maiseman vähittäinen avaaminen Saarnijärvelle on suositeltavaa, jolloin pronssikaudelle luonteenomainen veden läheisyys näkyisi edelleen kohteen lähiympäristössä.

Maisemallista eheyttä ja tasapainoisuutta rikkoo tällä hetkellä kohteen tuloteiden/polkujen alkupäässä olevat opaskatokset ja opasteiden erilaisuus. Yhtenäistämällä opaskatosten materiaaleja ja värimaailmaa rakenteet saadaan maastoon sopivammaksi, jolloin opastusstruktuurista tulee osa alueen rauhallista ja levollista tunnelmaa. Samalla olisi hyvä pohtia myös ns. toiminta-alueen sijaintia polkureitin pohjoispäässä. Muinaisjäännösalueella sijaitseva toiminta-alue rakenteineen vaikuttaa paikan ilmeeseen ja sen tuottamiin kokemuksiin. Yleisesti ottaen opastusstruktuurin yhtenäinen ilme ja sen jatkuva päivittäminen on yksi tärkeimmistä maiseman kokemiseen vaikuttavista tekijöistä.

Kulttuuristen arvojen lisäksi hoito- ja käyttösuunnitelmassa mainitaan luonnonarvot, jotka esitetään suunnitelmassa merkittävässä roolissa. Maisema ja maisemalliset arvot ovat enemmän kulttuurisia, ja näin ollen niitä voitaisiin painottaa suunnitelman kulttuuristen arvojen kategoriassa. Suunnitelmassa mainittu hiljaisuuden kokeminen tai äänimaisema nähdään myös enemmän kulttuurisena arvona. Edellä mainitut seikat korostavat alueen kokonaisvaltaista maisemakuvaa ja vuorovaikutusta kulttuuri- ja luonnonarvojen kesken.

Suunnitelmassa pohditaan erilaisia maailmanperintöön liittyviä uhkatekijöitä niin lähiympäristössä kuin laajemmassakin maisemakuvassa. Vuoropuhelu päättäjien ja maanomistajien välillä on ensiarvoisen tärkeää suunniteltaessa paikan kokemiseen

vaikuttavia toimintoja. Maaston ja röykkiörakenteiden kulumista seurataan ja dokumentoidaan säännöllisesti. On erityisen tärkeää seurata muinaisjäännösalueella tapahtuvia pieniäkin muutoksia ja esimerkiksi uudet, kivistä tehdyt rakenteet tulisi poistaa hetimiten, jotta alueen autenttisuus ei heikkene.

Sammallahdenmäen hoito- ja käyttösuunnitelma antaa hyvän perustan ylläpitää ja kehittää maailmanperintökohdetta autenttisenä ja kerroksellisena alueena ja maisematilana. Huolehtimalla alueen informatiivisesta ja fyysisestä saavutettavuudesta, välittyy tieto pronssikaudesta ja sen kulttuurista laajemminkin.

Yli-intendentti

Helena Taskinen

Intendentti

Satu Mikkonen-Hirvonen

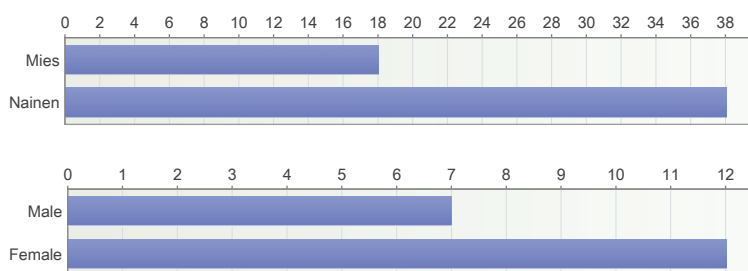
Porin kaupunki/Satakunnan Museo

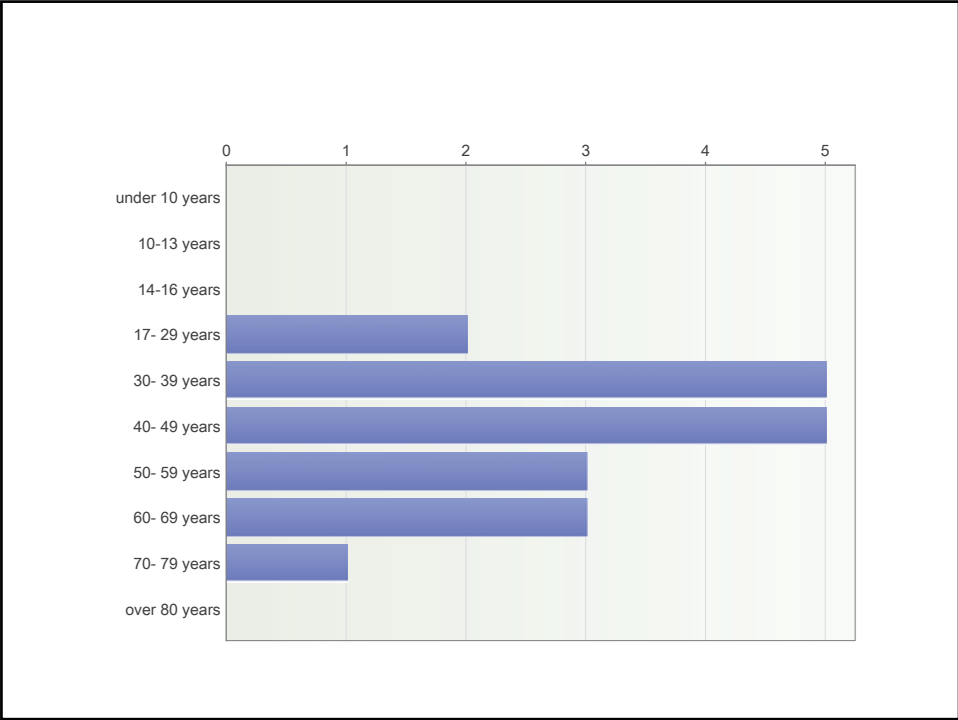
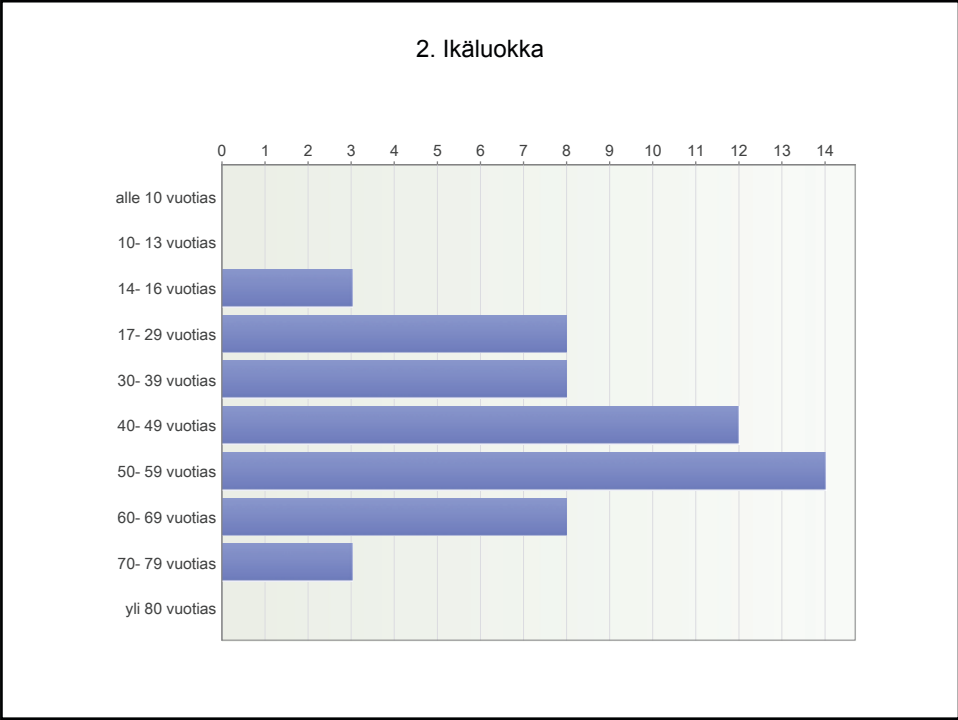
LIITE 4

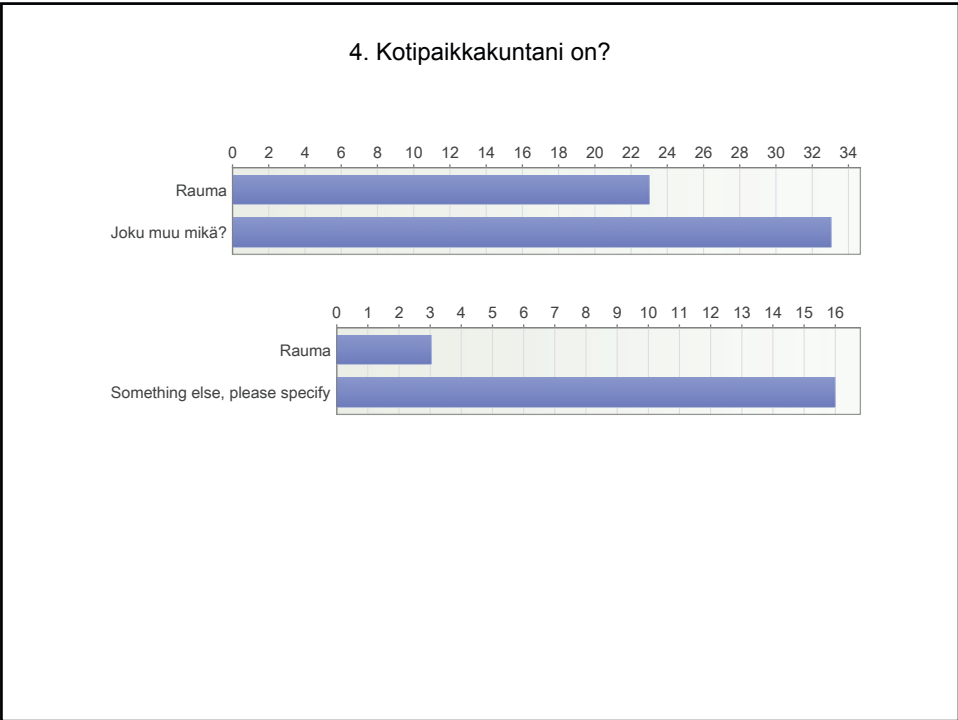
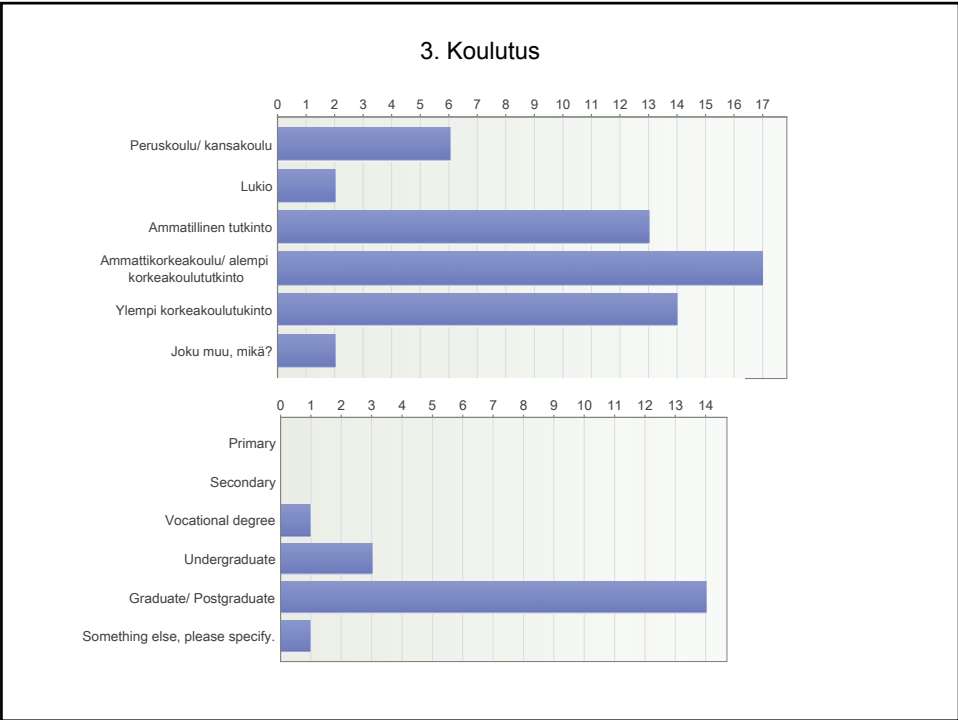
Vuoden 2012 kävijätutkimus: Yhteenveto tuloksista

Sammallahdenmäen kävijätutkimus The visitor survey of Sammallahdenmäki

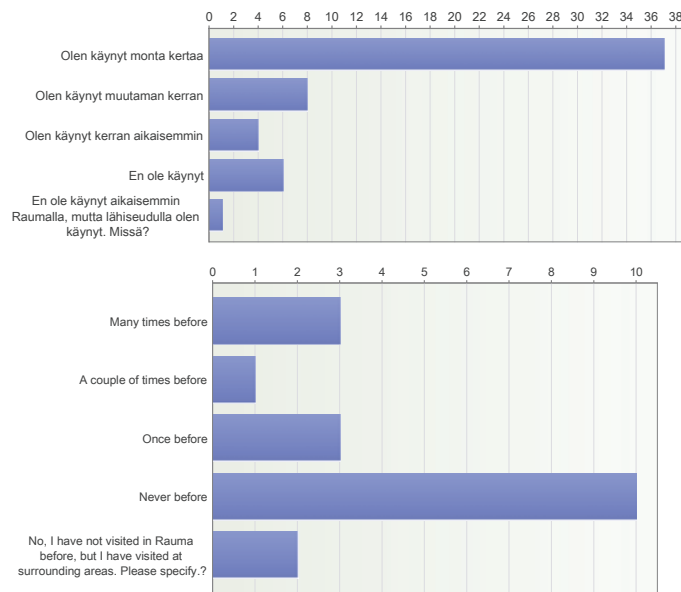
1. Sukupuoli

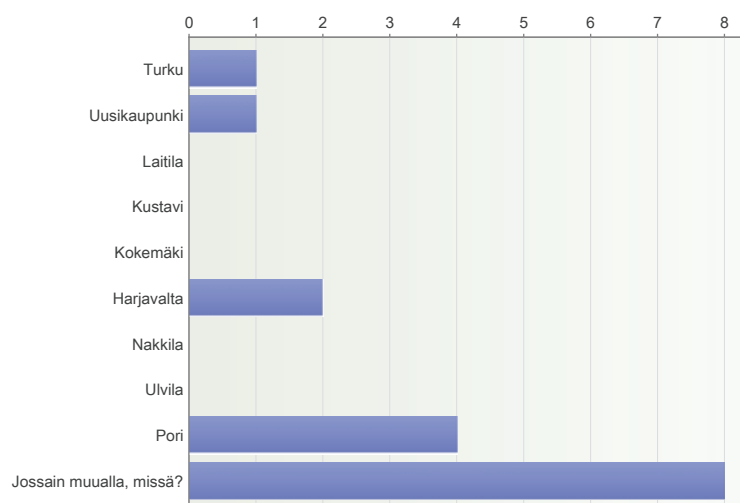

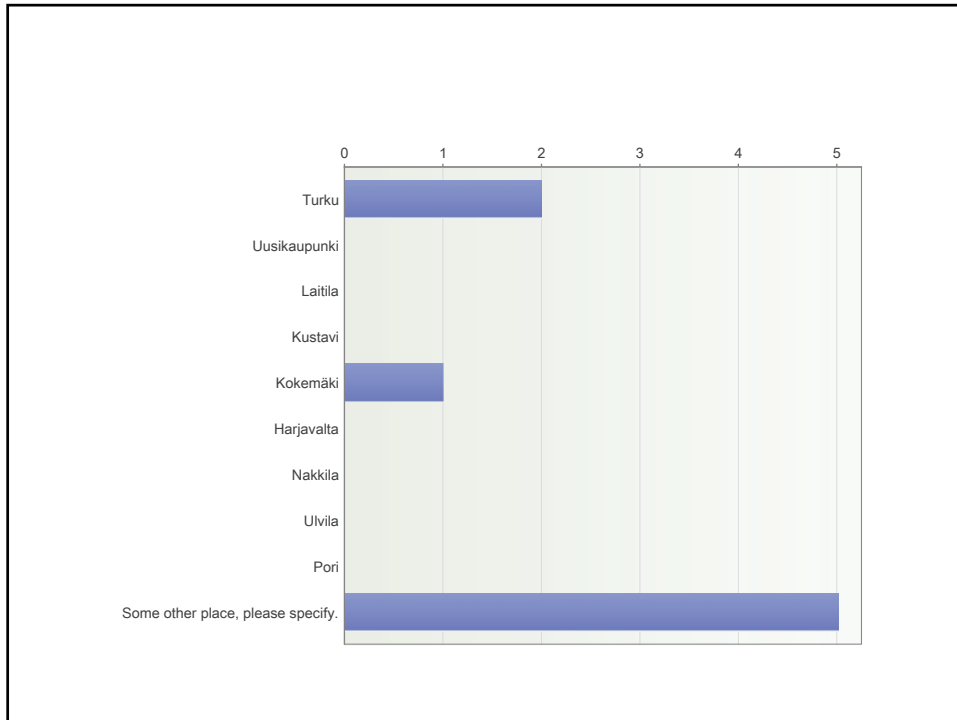

5. Oletko käynyt aikaisemmin Raumalla tai Rauman lähiseudulla?

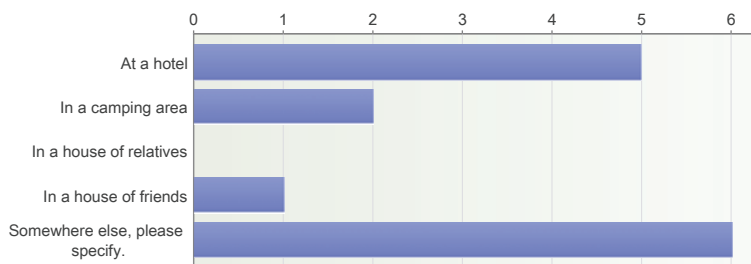
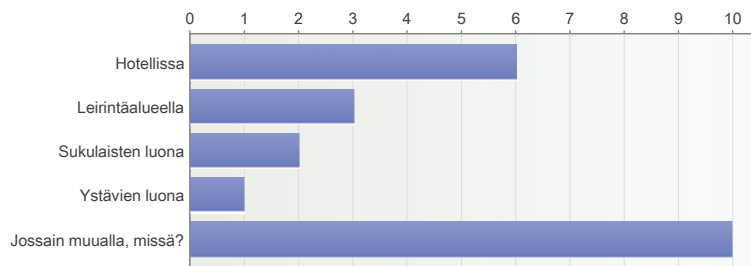

6. Jos et yövy Raumalla, aiotko yöpyä jollakin seuraavista paikkakunnista käyntisi aikana?

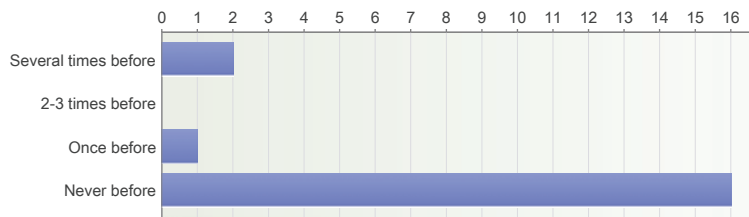
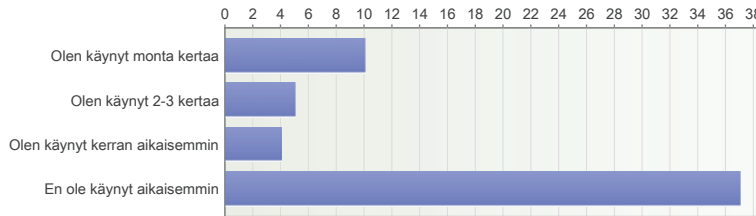

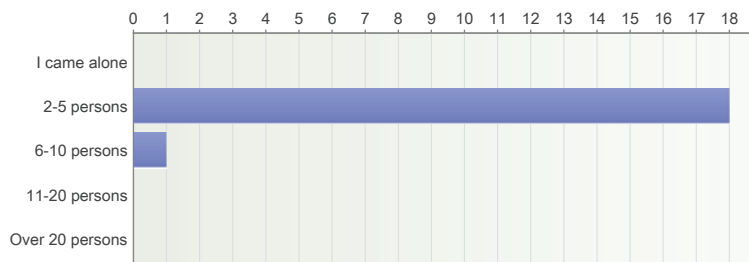
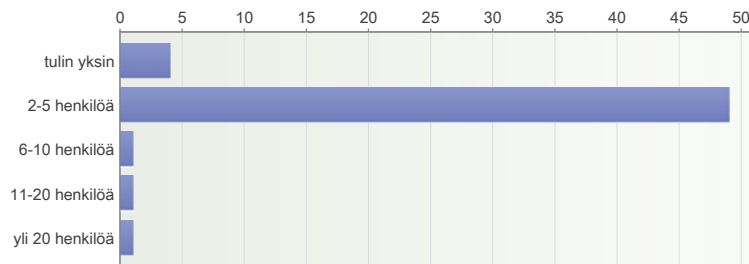
7. Jos yövyt Raumalla tai Rauman lähiseudulla, tällä käynnillä tai myöhemmin, missä aiot yöpyä vierailusi aikana?

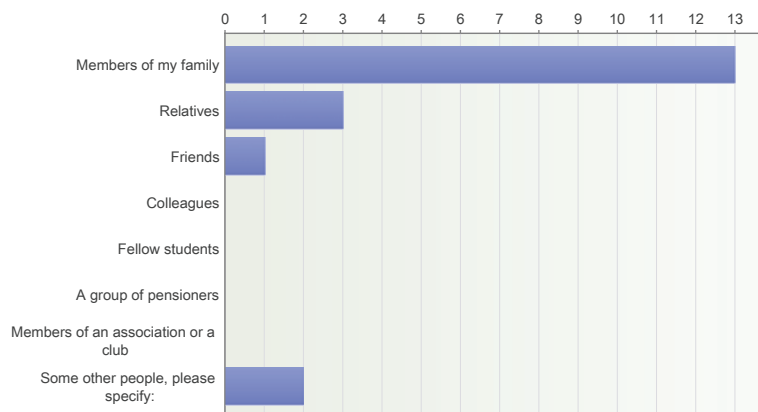
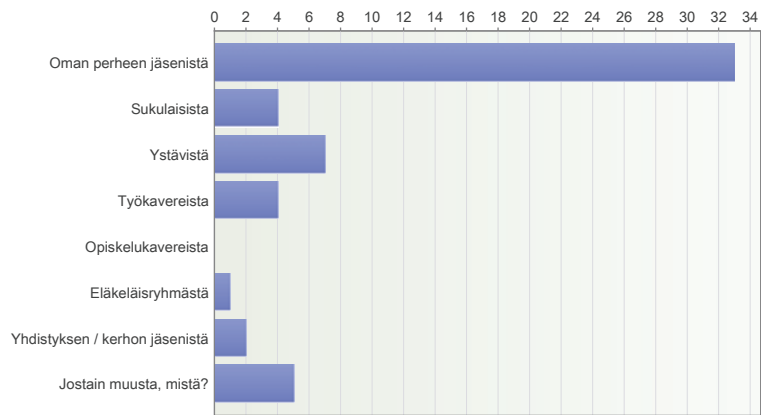
8. Oletko käynyt aikaisemmin Sammallahdenmäen maailmanperintökohteessa?

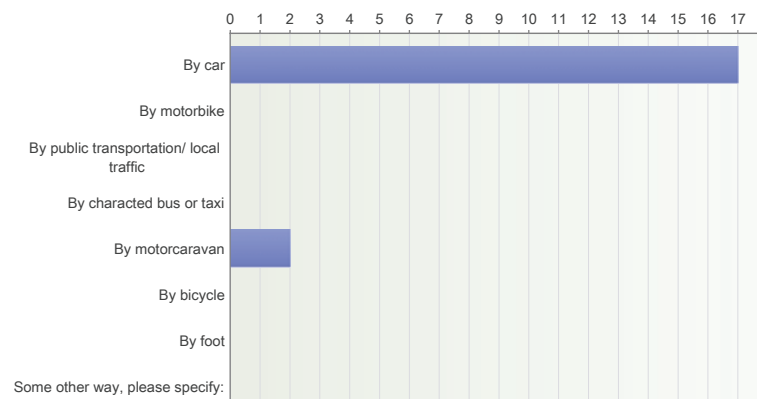
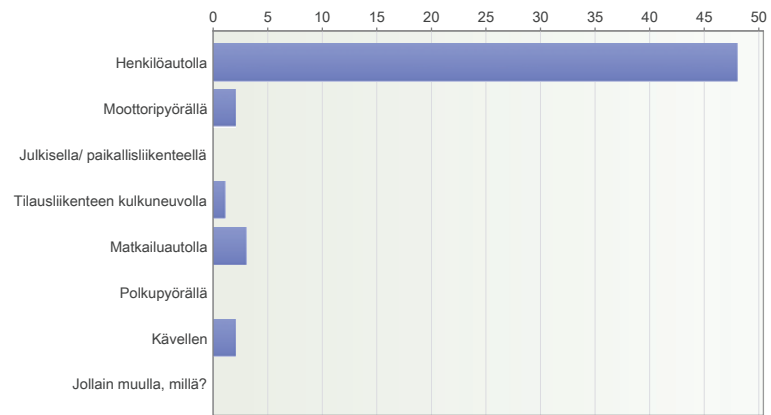
9. Seurueesi koko

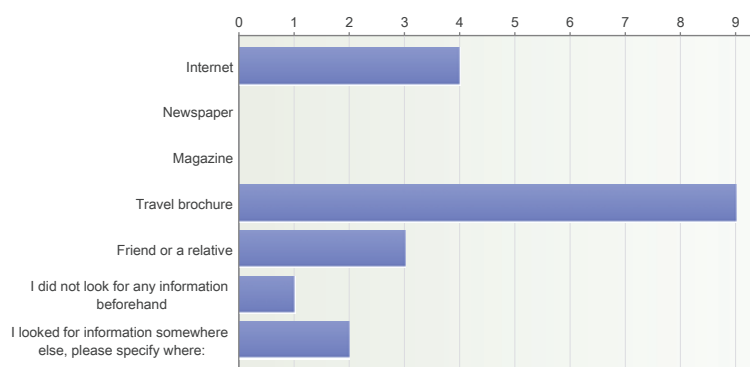
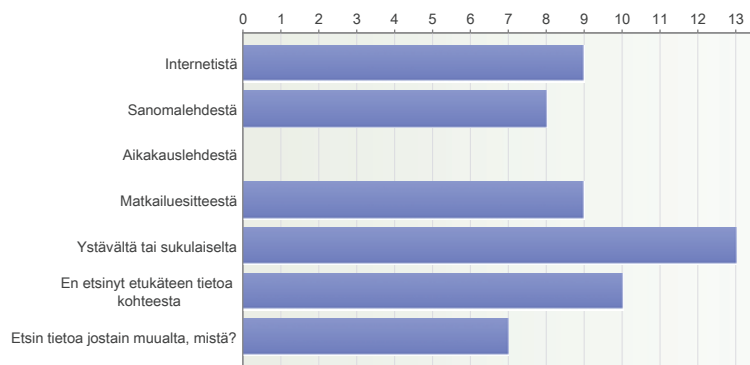
10. Mistä seurueesi pääosin koostuu?

11. Millä kulkuneuvolla saavuit Sammallahtenmäelle?

12. Mistä sait tietoa Sammallahtenmäestä ennen matkaasi?

13. Mikä sinulle on tärkeää tällä käynnilläsi Sammallahtenmäellä?

	erittäin tärkeä	melko tärkeä	ei kovin tärkeä	ei lainakaan tärkeä	en osaa sanoa	Yhteensä	Keskiarvo
Alueen maailmanperintöön tutustuminen	29	19	5	2	0	55	1,64
Alueen kulttuuriperintöön tutustuminen	23	28	3	1	0	55	1,67
Luonnon kokeminen	32	17	3	1	0	53	1,49
Oppiminen	15	30	7	2	0	54	1,93
Yhdessäolo oman seurueen kanssa	21	21	9	4	0	55	1,93
Alueen historiaan tutustuminen	17	33	4	1	0	55	1,8
Maisemat	25	18	9	1	0	53	1,74
Tarinat, jotka liittyvät kohteeseen	26	20	8	1	0	55	1,71
Paikan geologia	8	20	19	4	3	54	2,52
Joku muu mikä?	6	2	1	0	2	11	2,09
Yhteensä	202	208	68	17	5	500	1,85

13. What is important for you during your visit to Sammallahtenmäki?

	Very important	Quite important	Not so important	Not at all important	Don't know	Yhteensä	Keskiarvo
Exploring the world heritage of the area	10	9	0	0	0	19	1,47
Exploring the cultural heritage of the area	9	9	1	0	0	19	1,58
Experiencing the nature	9	8	2	0	0	19	1,63
Learning	10	5	4	0	0	19	1,68
Spending time with my travel companions	3	5	7	0	3	18	2,72
Getting to know the history of the area	8	9	2	0	0	19	1,68
The sceneries/landscape	6	8	3	0	1	18	2
Stories related to the place	8	9	1	1	0	19	1,74
The geology of the place	6	7	6	0	0	19	2
Something else, what?	1	1	0	0	1	3	2,67
Yhteensä	70	70	26	1	5	172	1,92

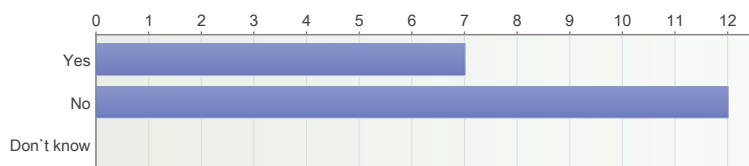
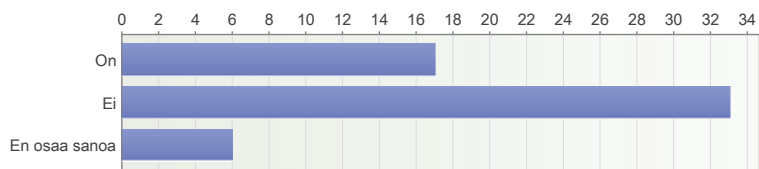
14. Mitä mieltä olet Sammallahtenmäen palveluista ja rakenteista?

	hyvä	melko hyvä	välttävä	huono	en osaa sanoa	Yhteensä	Keskiarvo
Saatavilla oleva ennakkotieto kohteesta	14	23	13	3	3	56	2,25
Kohteen lähialueen tiedon kunto	17	29	6	1	1	54	1,89
Lähestymispasteet valtateitä kohteelle	25	15	5	6	4	55	2,07
Pysäköintipaikat kohteessa	33	17	4	1	1	56	1,57
Polkureitistöt alueella	19	28	8	0	1	56	1,86
Polkuvuittotus	7	15	23	9	2	56	2,71
Yleisökäymälät	12	13	8	3	20	56	3,11
Jätteenkeräyspisteet	5	16	10	3	20	54	3,31
Reittien ja polkujen turvallisuus	8	31	11	0	5	55	2,33
Erytistarpeiden huomioiminen	4	12	12	6	21	55	3,51
Yleinen siisteys	26	22	3	1	2	54	1,72
Reittien kuljettavuus	17	29	7	1	1	55	1,91
Opastetaulut ja opasteet	5	25	21	3	2	56	2,5
Opastusmateriaalin informatiivisuus	8	32	10	1	4	55	2,29
Yhteensä	200	307	141	38	87	773	2,36

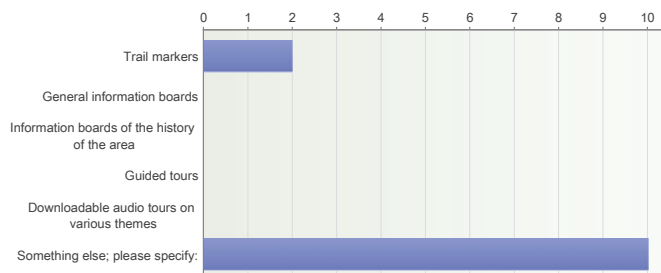
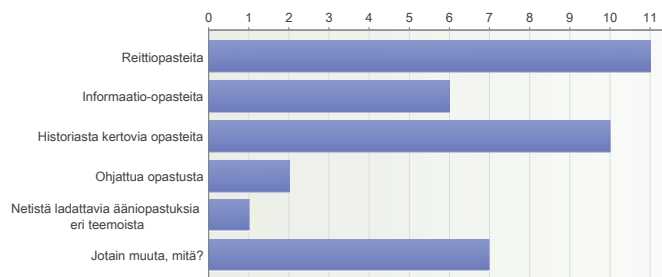
14. What do you think about the services and facilities in Sammallahtenmäki?

	Good	Fairly good	Satisfactory	Poor	Don't know	Yhteensä	Keskiarvo
Advance information available	6	4	4	3	2	19	2,53
Condition of the roads in the surrounding areas	7	8	3	0	1	19	1,95
Signs from the main road to the destination	7	3	3	5	1	19	2,47
Parking spaces at the destination	9	6	3	0	1	19	1,84
Trail network in the area	6	6	4	0	3	19	2,37
Marking of the paths	4	5	1	8	1	19	2,84
Public toilets	7	2	1	3	6	19	2,95
Waste collection points	4	5	3	1	6	19	3
Safety of the trails and paths	4	10	3	0	2	19	2,26
Consideration of special needs	4	1	2	0	12	19	3,79
General cleanliness	12	4	2	0	1	19	1,63
Condition of the trails	8	7	3	0	1	19	1,89
Information boards and signposts	3	7	3	4	2	19	2,74
Informativeness of the guidance material	6	4	7	1	1	19	2,32
Yhteensä	87	72	42	25	40	266	2,47

15. Onko opasteita mielestäsi riittävästi?

16. Jos vastasit edelliseen kysymykseen ei, niin millaista opastusta kaipaisit lisää?

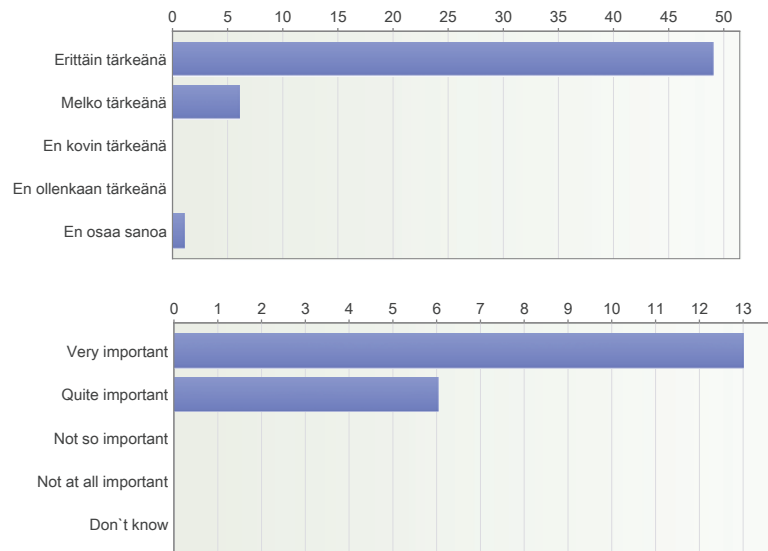
17. Onko jokin seuraavista asioista haitannut viihtymistäsi kohteessa?

	Ei lainkaan	Jonkin verran	Paljon	Erittäin paljon	En osaa sanoa	Yhteensä	Keskiarvo
Eksyminen, harhailu	41	10	3	2	0	56	1,39
Ennakkotiedon puute	38	8	6	2	1	55	1,55
Opasteiden puutteellisuus	22	24	7	2	1	56	1,86
Pitkät kävelymatkat	50	2	3	1	0	56	1,2
Palvelujen puute	41	8	3	4	0	56	1,46
Reittien vaikeakulkuisuus	44	10	2	0	0	56	1,25
Ympäristön roskaisuus	50	1	1	1	2	55	1,25
Puutteellinen viitoitus	20	24	8	3	1	56	1,95
Joku muu, mikä?	1	2	1	2	0	6	2,67
Yhteensä	307	89	34	17	5	452	1,62

17. Has any of the following things had a negative impact on your experience in Sammallahdenmäki?

	Not at all	Some	Much	Very much	Don't know	Yhteensä	Keskiarvo
Getting lost, straying	11	6	0	1	1	19	1,68
Lack of advance information	9	5	2	1	2	19	2,05
Inadequate / defective information boards	5	8	2	2	2	19	2,37
Long walking distances	18	1	0	0	0	19	1,05
Lack of services	12	3	2	1	1	19	1,74
Difficulty of the trails	16	3	0	0	0	19	1,16
Littered/ untidy environment	14	4	0	0	1	19	1,42
Inadequate marking of trails	4	3	4	3	5	19	3,11
Something else; please specify:	0	0	0	3	0	3	4
Yhteensä	89	33	10	11	12	155	2,06

18. Kuinka tärkeänä pidät Sammallahdenmäen maailmanperintökohteen säilyttämistä ja ylläpitoa jatkossa?

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA

UNESCON MAAILMANPERINTÖKOHDE
SAMMALLAHDENMÄKI – PRONSSIKAUTINEN
HAUTARÖYKKIÖALUE

 Rauma